Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕН МИНИСТРИЙ СОВЕТЕН ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ЕРА, 26 НОЯБРЬ, 1987 ШУ. ★ № 142 (7488). ★ Мах 3 кеп.

СОВГIАТАШ ДАЬКЪАЛА ХИЛДА ШУН!

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Революционни, денала, къахьегама традицешца къахьегамхоштеи кагирхоштеи коммунистически кхетам лучa беркате болх барах Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла:

Бачулаева Малкат Мовлаевнана — Кирова цIерагIча колхоза тхьамка кхедечоа, къахьегама ветерана, кагирхой хьехамчана.

Безноздрева Таиса Сергеевнана — райбольница костеляншана, къахьегама ветерана.

Диков Павел Александровича — тхьамка дIачуйдеча Советски пункта бухгалтера, тIемеи къахьегамеи ветерана.

Кашаева Падам Баудиновнана — «Ленинский путь» яхача совхоза тхьамка кхедечоа, къахьегама ветерана.

Исрапилов Ахьмада — пенсионера, тIемеи-къахьегамеи ветерана.

Мадаев Усам Мадаевича — газоэксплуатационни Советски участка начальника, тIемеи къахьегамеи ветерана.

Мансураев Абдурахима — Райпо шофера, тIемеи къахьегамеи ветерана.

Хасаев Албас Хасаевича — пенсионера, тIемеи къахьегамеи ветерана.

Узуев Эки Яхъяевича — XX-ча партсъезда цIерагIча колхоза ревкомиссе председатела, къахьегама ветерана.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный.
1987 шера 17 ноябре.

Нн. Г. Т. Козловскена, М. М. Муртаевана, М. А. Точиевна Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота яларах дола

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Планови декхараш кхоачащдеча толамаш дахарахи дуккхача шерашка беркате болх барахи Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла:

Козловский Генрих Тимофеевича — «Чеченингушавтотранс» яхача территориальни объединене № 1737 йолча автоколонна слесара.

Муртаева Марха Махмудовнана — «Чеченингушавтотранс» яхача территориальни объединене ПАП-2 йоккхагIйолча линейни контролера.

Точиев Iадал-Керима Мухьмада — «Чеченингушавтотранс» яхача территориальни объединене Назрановски автотранспортни предприяте волитела.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный.
1987 шера 23 ноябре.

Нов. И. А. Дахкильговна «Нохч-ГIалгIай АССР Iилма заслуженни деятель» яха сийлен цIи яларах дола

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Iилма-педагогически балха доккхий гIулакхаш карагIдувларахи республика общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи «Нохч-ГIалгIай АССР Iилма заслуженни деятель» яха сийлен цIи лойла **Дахкильгов** Iаддарахьмана ИбрахIима — Л. Н. Толстой цIерагIча Нохч-ГIалгIай госуниверситета вайнаьха филологе кафедра доцента.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный.
1987 шера 23 ноябре.

Яхьа дневник

ЛаьрхIар кхоачашду

«Чечингагропромстрой» производственни объединенена чуйоагIача Грозненски аьшкбетона конструкцей завода болхлоша бизза пайда ийбу шоай таронехи кхоачамехи. Цунга хьежжа дика къахьегама толамаш доахаш хьабоагIа уж укх шера. Цхьаккха бутт дIабахийтабац цар тIаийца декхараш кхоачаш ца деш. Продукци маьхалъяккхара итт бетта плани поставкаш яра договорни декхараши толаме кхоачашдаьд завода коллективо. ХIаьта итт бетта заданел совгIа арахийцай 255 эзар сома маьха товарни продукци.

Къахьегама овсарле лакхъяра итт бетта план 109,4 процент кхоачашъяьй предприяте коллективо. Пачхьалкхенна пайда бара задани а дикка тIехкхоачашъяьй.

Социалистически яхье яьннача завода цехий, участкай коллективех цхьаккха яц пачхьалкхен план кхоачаш ца еш. БIубенна шоаш тIаийца декхараш кхоачашдеш я Устарханов Мувса, Гунеев Хьусен, Куркиев Мурат, Тарамов Хьусен керте латтача цехий коллективаш.

* * *

Укх шера план ханал хьалха кхоачашъяра шерра социалистически яхь а йоаржаь Н. Анисимова цIерагIча мехкдаьтта чакхдоахача Новогрозненски завода дуккхача участкай коллективаша дог гIоздоаха толамаш доах укх шера. ХIанз тIапоагIача шера чотагIа къахьегаш я Краснова Людмила Николаевна керте латтача установка коллектив. ХIанзчул итт ди хьалха цхьайтта бетта задани кхоачашъяьй Тарасов Александр, Якимец Геннадий, Седяков Павел керте латтача установкай технологаша. ХIанзлехьа планал совгIа цар арахийцай итташ эзараш сомий маьха товарни продукци.

Деша дай бац

Пятилетка шоллагIа шу чакхдала цхьа бутт совгIа ха мара яц. Долче, мишта кхоачашду теш укх шера шоаш тIаийца декхараш Грозненски экспериментально - механически завода болхлоша? ХIанзалца баьча балха итогаша хьахьокхачогIа уж шоай деша дай хиннабац. Товарни продукци арахецара итт бетта план 95,6 процент мара кхоачашъяьяц цар. Цу даькъе тIадиса пачхьалкхен декхар 135 эзар сома маьха да. Продукци маьхалъяккхара итт бетта задании потребителашта продукци лоаттаяра договорни декхараши низткъа мара кхоачашдаьдац. ЛоархIаьяц коллектив къахьегама овсарле лакхъяра декхарех а.

Эсала болх а беш, тIехьаюсаш я Кульков Юрий Николаевича кулгалдеча механически цехей Бобров Виктор Иванович керте латтача сборочни цехей коллективаш.

* * *

Укх юбилейни шера план ханал хьалха кхоачашъяра доккхий декхараш тIаийцадар Нохч-ГIалгIай гIишлон управлене Грозненски домостроительни комбината коллективо. Мишта кхоачашду цо ше денна дош? Лоацца аьлча, тIаийцача декхарех керттерча пунктех лоархIабац комбината гIишлонхой. ДIабахача итт бетта генподрядагIа кхоачаш ца деш дисад 807 эзар сома маьха гIишлон-монтажни балхаш, шоай низаца цар ца деш диса балхаш 123 эзар сом мах болаш да. Къахьегама овсарле лакхъяра итт бетта задани а 93,8 процент мара кхоачашъяьяц комбината коллективо.

Шоаш тIаийцача декхарех лоархIа ца еш, тIехьаюсачарех я Тамаев Масуд, Цугаев Руслан, Темирханов Мухьмад керте латтача гIишлон участкай коллективаш.

КЪОНАБАРАШТА ХЬЕХАМ ЛУР

Дикача къахьегамца, толаме чакхбаьккхаб карарча шера дIабаха 10 бутт «Дружба» яхача картонажни фабрика коллективо. Продукци маьхалъяккхара план 104,6 процент кхоачашъяьй цо, йоагIачул совгIа 70 эзар сома маьха товарни продукци арахийцай. Йоккха терко яьй халкъа эша товараш арахецара а. Цу хьоккхамах йола план 35 процент тIехкхоачашъяьй.

Фабрика цехашта, сменашта, бригадашта юкъе шерра яьржача социалистически яхье даим а хьалхле дIа ца хецаш хьайоагIарех я мастера Орлова Лидия Николаевнас кулгалдеча переплетни участка коллектив. Йоккха яц из, бакъда ший доккха а лоархIаме а дакъа юкъехухь цо фабрика бIарччача коллективо доахача толамашта. Цу гIулакхa боккха аьттув лу участка коллектив барттайна, шийна хьалхашка латта бехктокхаме декхараш дика кхетадеш хиларо. ДукхагIча даькъе производства технологи тIехдика йовзаш бола предприяте ветеранаш ба укхаза къахьегаш бараш. Болх шоашта дика бовзарал совгIа, хьинар а кходеш шоай говзал дIаIомаю цар участке керда балха баьхкача кагирхошта а. Цул совгIа участка коллектив интернациональни я. Цхьа дезал санна деррига дика-во юкъа а долаш укхаза къахьегаш ба эрсий, эрмалой, черсий, украинцаш, гIалгIай, нохчий, кхыча къамех бола нах.

Айхха доттагIал тоссаденнад укхаза дуккхача шерашка болх беш волча эрсечун Иванов Юрий Григорьевичеи украинца Шейко Владимир Ивановичеи. Цхьан хана В. Шейкона ший балха къайленаш дIайовзийтай Ю. Иванова, дукха ха йоацаш ворхI-ворхI саг чувоагIаш вIашагIъеллача подрядни бригадашта кулгалде оттаваьв шаккхе а. Дикка ха-зама яьннаяле а хIана а тIехь ший хьехамча хиннача Юрий Григорьевичаца дагавала хьатIаух В. Шейко. Шийца хьатIакхувл цо ший бригадера дикагIбола болхлой а. Царех ба Сийлахь-боккхача Октябра 70 шу дузача денга шийтталагIча пятилетка хьалхарча шин шера план кхоачашъе, аьнна шоай социалистически декхараш дикка ханал хьалха кхоачашдаь бола переплетчикаш эрмало Каграманова Светланеи черсе Абубакарова Арминати.

БIу ца къожабеш, юха ца озалуш безамца дIадовзийт царна Ю. Иванова шийна ховр. Иштта цун ший бригаде а ба цо цхьан хана балха къайленаш дIайовзийтараш. Царех ба украинец Печерица Сергей, нохчий Хамсиханов Микаьили, Абдурзаков Хьусени, кхыбараш. Тахан шоай вокхагIволча новкъоста нийсса къахьегаш ба уж а.

Йоккха балха стаж я Иванов Юрий Григорьевича. Дуккхача шерашка «Терек» яхача мебельно-дахчан хIамаш еча объединене краснодеревщик а волаш болх баьчул тIехьагIа вена из укх предприяте. Ткъаь пхиъ шу хьалха хинна хIама да из. 1969 шера денз парте член волча Ю. Иванова доккха сий ду коллективе. Хьаьналча цун къахьегама беза мах а беш цунна еннай «Знак Почета» яха орден, В. И. Ленин ваь 100 шу дизара хетаяь медаль, хIаьта чот а йоацаш дукха я цунна тийнна Сийлен грамоташ, кхыдола деза совгIаташ. «ЦхьайтталагIча пятилетка ударник» яха сийдола цIи лелаеча хьалхалаттачоа дукха ха йоацаш еннай КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС а ВЛКСМ а ЦК а Сийлен грамота. Из деза совгIат цунна деннад Сийлахь-боккхача Октябра 70 шу дизара юбилей сийна лоаттаяьча социалистически яхье башха-дика толамаш цо дахарах, къона тIехье кхеяра доккха дакъа юкъедахьарах.

— Деза совгIат да сона деннар, — яхаш дувц къахьегама ветерана, — бакъда, са дегo эггара чIоагIагIа къоабалдер, сона бочагIа хетар да аз цхьан хана болх бе Iомабаьча Укатенко Тамарас, Каграманова Валентинас, Печерица Сергея, кхыча кагирхоша болаш дола барнал, хIана аьлча, хов сона са гIулакх дIаходахьа шоргта кагий нахи мехкарийи фабрике къахьегаш болга, хIаьта цул дезагIа сона хIама дац!

Дика болх беш хиларал совгIа хьинаре дакъа лоац Юрий Григорьевича общественни вахаре а. Дикка ха яьккхай цо предприяте профкома председатель волаш, хIаьта хIанз из ва фабрике кхерамзлен техника бокъонаш лораяра вола общественни инспектор. Цу бехктокхамеча декхарех а дика лоархIаву Ю. Иванов.

Р. АУШЕВ.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) Ю. Иванов, С. Каграманова, А. Абубакарован В. Шейкон дагабувлаш латт шоаш хьадеча кердача альбомах.

Автора сурт.

ТАСС хоам

23 ноябре московски ханах 4 сахьати 39 минути яьлча «Прогресс-33» яха мухь кхухьа кема лехкаш йолча «Мир» яхача комплексах дIахеттад.

Бортовой автоматика новкъосталца кхоачашдаьд шинна а оагIоно дикагIча тайпара уж вIашкадоаладара никъ лохилга, вIашкаозилга, вIашагIхоттилга. Цу процессашта тIахьожам лоаттабаьб полета управлени еча Центролаьттарча командно-измерительни комплексаца вIаши бувзам а болаш тIахьожам лоаттабаьб иштта космонавташа Романенкоси Александровеи.

«Квант» модула оагIорахьара комплексах дIахеттад «Прогресс-33» яха кема. Орбита тIа дIакхоачадаьд станце объединенни двигательни установкана лаьрхIа доагор, продукташ, оборудовани, аппаратура, хIаьта иштта почта а.

Телеметрически информаце даннешка а экипажа докладашка а хьежача «Мир» яхача лехкаш йолча комплекса лерттIа болх бу.

Романенко Юрийи Александров Александреи моташал дика я.

СЕЦА ЛАТТ ДОАКЪАРА ЦЕХАШ

ЛийрхIар 21 центнер доакъара единица йолаш, Iангара доаккхаргдолча хIара хьайбана 12,2 центнер доакъара единица мара Iалашъяьяц укх шера Сунженски районе. Цудухьа цунах ма хулла дикагIа пайда эца йиш хулийтаргйола таронаш оарцагI ца яьхача даргдац. Минеральни хIамаш етташ хьаьндеш, кийчдеш из ца тийлача хьайбаш лерттIа Iангара даха аьттув баргбоацалга гуш да. ХIаьта мишта лел цу хьакъехьара гIулакхаш цу района боахамашка?

РЕЙД

«Путь к коммунизму» колхоз. Доакъар кийчду йоккха цех я боахаме. ТIатеIIа болх беш я из. Сенаж, ча, ялата чуийцача хьажкIий аьта гIадам вIашагIа а эдий, цунах паток, карбомид, кхы тайпа минеральни хIамаш техе кийчду. Иштта хьаьндаь, тоадаь доакъар юхе хIама ца юташ дуъ доахана.

Цу цехе болх беча виъ саго: кочегараша - оператораша Михайлов Александра, Дугаев Николая, слесараша Лутков Вячеслава, Базгиев Iийсас хIара дийнахьа юкъера лаьрхIача 40 тонн доакъар кийчду.

ВIашагIъэдеш доакъар кийчдарал совгIа, концентраташ, баьца витаминни хьоар детташ худара хьисапе бIайха муж а бу цу цехе. Грознера, кхычахьара барда хьатIакхача ца безаш, хьайбаш кхабара кхоачам болаш хул из а.

Кхы цхьа хIама да. РАПО-ра шоашта новкъостал дарга сатувсаш багIац цу боахама кулгалхой. Доакъар хьаьндара эша патока эца вахавар цу дийнахьа доакъара цеха начальник Усанов Николай Николаевич.

ГIулакх иштта вIаштIехьдаккхаро таро хулийт цу боахама хьайбаш леладерашка, Iангара дахара доахан чусоцадича денз йоаккха шура лох ца йолийташ къахьега.

XIX партсъезда цIерагIча колхозе доакъар кийчду ши цех я. Царех цаI АргIа - ТIехьашкарча цхьоалагIчен кхоалагIчен фермай хьашташ кхоачашдеш я, хIаьта Троицкая яхача станицана йистте йолча хьайбай комплексерьяр — духхьал цун дараш.

ТIатеIIа болх беш а я уж шаккхе. Цудухьа тIеххьарча шин бетта лохлуш яц колхозе хIара кхоабача Iаттагара йоаккха шура.

Иштта дика лел гIулакхаш Ленина цIерагIча колхозе а. Цига доакъар кийчду цхьа цех я. ХIаьта цунах къаьстта дувца а доагIа.

Дезала подрядагIа цига болх беш ба: цIен да Мамышев Ахьмад, цун сесаг ЗулпаI, ши воI Султани Сайдии. Иштта къахьегаш соахка доахана лаьрхIа помещени хьалйир цу дезало, укх шера шин гектара тIа помидораш кхейир, хIаьта хIанз доакъара цехе ба.

ДIайхача хи чу концентраташ, баьца витаминни хьоар эдеш колхоза хьайбаш кхабара ма эшша бикъа муж кийчбеш ба уж. ХIанзалца цхьа ди хиннадац хьайбашта ший ханнахьа из ца хулийташ. Керттердар фуд аьлча, муж хадданза эшача боарамга хьежжа хьоанал йолаш хилар.

Белгалдаккха деза, колхозо новкъостал ца деш, доакъара цех а цар шоаш тоаяь хилар.

Хьайбаш чусоцадеча хана 1 октябре хинначунца нийсдича, дукха хIама ца эшаш, шин килограммал лохъялийтай дийнахьен буси хIара кхоабача Iаттагара йоаккха шура тIеххьарча хана XX партсъезда цIерагIа колхозе. Бахьан, хIара хьайбана лаьрхIа Iалашдаьр а 13,8 центнер доакъара единица мара доаццаше а, хьаьн а деш цунах пайда эцара йоакхо ца яр. Из кийчдара цех а я боахаме. Цхьабакъда, хIанз из муж бе мара йиш йолаш яц. ХIаьта доакъар вIашагIъэдеш, хьаьндеш йола агрегат электромотор беха латт.

— Мотор хувца безараш, договорага хьежжа, района ремонтно - транспортни предприяте болхлой ба. ХIаьта хьа па бийхача шоаш профилактика е уж боагIаргболаш а бац, декхарийла бале а, — йоах цу цеха кочегар - оператор волча Червяков Ивана.

БоагIаргбар, сиха а боагIаш, цеха цу агрегатага болх байта колхоза кулгалхой безам болаш баларе.

Пачхьалкхенна шура йохкара шера план итт бетта 66,9 процент мара кхоачашъяьяц Кирова цIерагIча колхозо. ХIаьта план яра хIара дийнахьа кхо тонн дIатела езаш йолча, дIалуш яр а яц 2,3 тонн мара.

ГIулакх кIезиг-дукха тоаде йиш яр доакъар лерттIа кийч а деш, хьайбашта телаш даларе. Из де таро я. Цхьабакъда, цунах пайда эцац. Болх беш яц доакъара цех. Фу бахьан аьнна, хаьттача жоп лу: цкъа-дале, цехага шин сменагIа болх байтаргболаш тоъал эша нах корабагIац тхона, шозлагIа-дале, из ца хилча а хьайбаш Iангара дахара кхоачам боллаш доакъар да тхога, яхаш дувцар колхоза кулгалхоша.

Дукхалга диллача да а да цу боахаме из тоъал. Масала, планагIа йоагIаш йоаццаше 1266 тонн сенаж еллай, лийрхIа хиннача тайпара 9400 тонн силос кийчъяьй, н. кх. дI. Бакъда, доакъар дика дац. Масала, кийчъяьча аьлах 118 тонн цхьанна классагIа яц, силос ах хIана яц, аьнна кхоалагIча классагIа я, иштта я кхоалагIа дакъа сенаж а. Цудухьа доакъара единицашка диллача Iангара доаккхаргдолча хIара хьайбана лаьрхIа Iалашъяр а хилац 15,3 центнер доакъара единица мара. ТIаккха сенна Iехабу колхоза кулгалхоша шоаш а нах а? Иштта дола доакъар диача Iатто лерттIа шура лургхиларга доглаха дезий? Лоацца, аьлча, доакъара единицаш алсамъяхара хьаьн а деш из ца тийлача гIулакх хургдац.

Хьалха доакъара цехе муж кийч а беш, турбашка гIолла доахан латтача помещенешка хьачутелар. Из дац хIанз. Барда Назранера хьаккхухь. Цу гIулакхо дикка тIаккхетийт шурийга дIаодар.

Болх беш яц Шеча Эскара цIерагIча колхозе а бIаь эзар сом дIадахийта хьаяь доакъара цех. Цун кулгалхоша дувцачогIа, цига кийчдара тоъал ча а е концентрированни доакъар а дац. Бакъда, йокъал оттар бахьан долаш эсала хилар цу боахаме гурахьа дIалийна ялат. Из бахьан долаш кхоачам боллаш фуража лаьрхIа ялат кийчде а ча дакхха а йиш хилацзар. ХIаьта а долчох лерттIа пайда эца йиш еций, «Путь к коммунизму». лоаллаха йолча XIX партсъезда цIерагIча колхозашка санна? Кхы хIама леце, укх шера Iалашъяьча 714 тоннах класси йоаца 200 тонн йол доакъара цехе хьаьнъеш тела езар-кх, тоъал ча леце.

ХIара кепиг лаьрхIа, кхом бе ховш йолча цу колхоза председатела Яснецкаяс иштта из нийсдалийтар тамаш я.

Соахка укх шерарчул а дукхагIа — хIара хьайбана лаьрхIа 15,6 центнер доакъара единица Iалашъяьяр районе. ХIаьта а доахан лерттIа Iангара даха вIаштIехьдаланзар. Из бахьан долаш графикагIа йоагIачох дIа ца луш 1620 тонн шура тIайнсай района. Кхоачашъюлургьяц из укх шера а. Иштта сурт отта мегаш да, Iан замалахьа хьайбай продукци алсамъяккха йиш хулийтача ерригача таронех бизза пайда эцалга вIаштIехьа ца доаккхе. Доакъар кийчдеча цехашка, болх байта хьажа беза хIара боахаме, бахьанаш а ца лехаш.

Б. ХАШТЫРОВ,
Сунженски агропрома хьайбаш леладара отдела начальник.

Э. ТОЛМАЧЕВ,
«Знамя труда» газета болхло.

М. ХАМАТХАНОВ,
тха спец. корр.

Мишта кхоачашду декхараш?

НИЙСА НИКЪ

ШийтталагIча пятилетка шоллагIча шера план ханал хьалха кхоачашъяра доккхий декхараш тIаийцад Грозненски йиълагIча маьхк еча завода болхлоша. Цар дош деннад товарни продукци арахецарен из маьхалъяккхарен шера задани 28 декабре кхоачаш а яь, йоагIачул дукхагIа 20 эзар сом мах бола продукци маьхалъяккха. заданел тIех 25 тонни кондитерски изделеши ткъо эзар сома маьха халкъа эша товараши арахеца, хьаеча продукцега дIадодар ах процент кIезиг а деш, къахьегама овсарле оттабаьча боарамал цхьа процент лакхъе, керда цхьа кондитерски издели кара а ерзаяь арахеца йолае. Гуш махиллара тIаийца социалистически декхараш доккхийи бехктокхамеи да.

Уж ларде а лувцаш, хIара цеха, участка, бригада коллективаша къаьст-къаьста тIаийцар шо-шоай декхараш. Денна дош дизза чакхдаккхара тIагIертта къовсам лоаттабе йолаелар уж цу хьакъехьа. ХIара дийнахьа шоаш даьча балхий итогаш а еш, бIарг тIаоттаргболчча хьалтеха доаллача яхьа экрана тIа дIаязду уж. Цунца цар къахьегамеи производственнии дисциплина чIоагIъелар. Балха тIа бухсоццаш хьахулачунга хьежжа боагIаш бола мах бе болабеннаб уж шоай производственни хьокхамашта. Болхлой къахьегами царна юкъера социалистически яхьи вIаштIехьйоаккхачара формализм цIенъяь дIаяькхай.

Долче, чакхбаьннаб укх юбилейни шера хьалхара итт бутт. Мишта кхоачашдутеш завода коллективо ше укх шера тIаийца доккхий декхараш. Шу доладелча денз баьча балха итогаша хьахьокхачогIа дика лоархIабу уж шоаш тIаийцача декхарех. Итт бетта планагIа лаьрхIачул совгIа ара а хийца, маьхалъяьккхай предприяте болхлоша 135 эзар сом мах бола продукци. Шера тIаийцача декхарел ялхаззеи ахаззеи совгIа арахийцад (112 эзар сома маьха) халкъа эша товараш. Шоай потребителашта поставкаш яра дола договорни декхараш а дикка тIехкхоачашдаьд цар.

Арахецача продукцега дIабода мах лохбара заданех толаме лоархIаьй завода коллектив. Къахьегама овсарле лакхъяра итт бетта задани 101,3 процент кхоачаш а яь, соахка укх хана хинначул 13,2 процент лакхъяьй цо из. Пачхьалкхенна пайда бара задани шоззеи ахаззеи совгIа тIехкхоачаш а яь, 640 эзар сом пайда баьб цо укх шера. Из хул планагIа лаьрхIачул 390 эзар сом.

Иштта бацхьа-дика толамаш даха цар вIаштIехьдаьннад пачхьалкхен плания тIаийца декхараши кхоачашдара даькъе шоашта тIалатта бехктокхам кхета а беш, болхлоша хьинар кхо ца дещ къахьегарах. ХIара участкана, цеха керте оттабаьб шоай балхах тIехдика кхеташ бола организатораш. Цар шоай декхараш цIеца кхоачаш а деш, доагтIар хьадех болхлошкара. ЦIенденна дIададьннад укхаза къахьегамеи исполнительскии дисциплина телхаелга, балхара дIа-хьа бувлаш болхлой хувцалулга.

Шоай производствах дог лазаш, цун дай шоаш а лоархIаш, хьинаре къахьегаш бола болхлой дукха ба заводе. Царех ба маьхк йоттараш Гандарова Сакинат, Исаева Тумиша, Магомадова Яха, кондитераш Ахметханова Киса, Башаева Яха, кхы дуккхабараш а. Даим шоай сменни нормаш тIехкхоачашъярал совгIа, шоаш хьаеш йола продукци дикеи тIехдикеи мара хилийтац цар. Цун керттердар да лакха квалификаци йолча цу болхлоша хадданза технологически режим нийса лелаяр.

Овсаре къахьегарал совгIа, укх тIеххьарча шерашка завода коллективо тIагIертта къовсам лоаттабу хьаеш йола продукци тIа-тIа дикагIа хилийтара. Цудухьа хьалха дIаяхача хана брак ярах гувнаш а даь, укхаза латташ хинна маькха-булочни изделеш цIенъенна дIаяьннай. Оттабаьча боарамагIа хила йиш йола брак 0,03 процент йолча, хIанз из яц 0,02 процент мара. Иштта йола цар продукци дика дIайода, укх шера цхьа рекламаци кхаьчаяц парга потребителашкара. ХIара дийнахьеи буси завода коллективо царга дIакхоачийт 40 тонн маькха-булочни изделеш, бахача наха Iалаьмате чIоагIа хоаттанаш йола ши тонн лаваш, цаIи ахи тонн кондитерски изделеш, 500 килограмм сдобни сухараш.

Заводе хьаеш йола продукци дикагIа хилийтара магIа балхаш ду оаш? — аьнна даьча хаттара жоп а луш, заводской лабораторе заведующе декхараш кхоачашдеча коммуниста, халкъа тIахьожама группа председатела, партбюро секретара заместитела Денилова Любовь Сандовнас аьлар:

— Укх тIеххьарча шерашка цу лостамагIа оаха деш дола балхаш дукха да. Хьаеш йолча продукце дикала тIахьожам лоаттабаь ца Iеш, хьачудахьаш дола хьоар миштад хьожаш чIоагIа тIахьожам лоаттабу оаха (мелий хьеж кислотность, зольность, клековина, иштта кхы дIахо а). Маькха лаьрхIа бод кийчбеча хана оаха цунах морз детт, цу гIулакхо дуккха дикагIа чам болаш хулийт хьаеш йола маькх. Дукха ха йоацаш болх бе йолаялийтай тара чу а доацаш, хьоар лоаттадара лаьрхIа шоллагIйола лини. Цу методагIа дIаоттадаь латта хьоар талхац. Хьаеча продукцена, хьачуйоагIача бийдала еш йола анализаш тIа-тIа дикагIа елга хьадех лаборанткашкара. Цу даькъера шоай декхараш дизза цIенеи кхоачашдеш бола лаборанткаш кIезига бац заводской лабораторе. Царех ба Евтеева Анна Ивановна, Хациева Люба, Максимова Анна Ивановна, кхыбараш. Цар яь анализаш цхьаккха тайпа даккха гIалат долаш хилац.

Предприяте коллективо доахаш дола производственни хьокхамаш болхлой йоагIача хьисапе йоакхо ярах тийша да. Дика кийчъяь я укхазара болхлой бытовкаш, делкъийга салаIара йола помещени, болх беш я души. Гуйрийна-Iана замалахь болх бара дика кийчъяьй заводера ерригa помещенеш. ХIанз заводе хьалъеш я административно-бытовой корпус, цига болх беш хургъя укхаза къахьегаш барашта эшаш дола товараш дохкара йола тика, керда бытови помещенеш. Шоай йоакхо ярга хьежжа тIа-тIа хьинар айдаь къахьегаш ба предприятера болхлой.

Б. КОСТОЕВ.

КПСС обкома пленума кийчо еш

ПЕРЕСТРОЙКА:
КОММУНИСТИЙН КЪАХЬЕГАМХОЙН УЙЛАШ, ЦАРНА ХИЛЧА БАКЪАХЬА ХЕТАР

НИЙСА ДIАДОЛАДАЬ ГIУЛАКХ

КПСС обкома бюро а секретарий а балха хьакъехьа шоашта хетар е хилча бакъахьа да аьнна хетар алар дехаш кхайкарал даьд КПСС обкомо. Из дувзаденна да 1988 шера январь бекъабенначул тIехьагIа хургйолча пленума кийчо еш хиларца.

Парте а паччахьалкхено а обществана демократизаци яра, гласность дегIайоалаяра деш дола соцамаш дог гIоздаларца тIанийду советски наха. Тахан тхоай почта юкъера хьахержад оаха цу хьакъехьа дола къахьегамхой каьхаташ.

Х.-М. АУШЕВ,
«Автоспецоборудование» завода термист.

Гуш да тIехьарча хана партийни кулгалхой балха стиль хувцалуш латтилга. Нагахьа санна хьалха (лечкъаде дезаш дац из) цар дукхагIбола болх каьхаташца беш хиннабале, тахан уж нахагахьа бийрзаб.

Амма хала да моллагIа хувцамаш де. Вешта, геттара хала да наьха психологи хувца, массехк шера леладеш хинна гIулакхаш харцахьа долга цунга кхетадайта.

Хьалха дIаяхача хана вай дерригаш а Iомаденнад ахбакъ дувца, халагIдола дешаш ца хьоадеш дита. ХIаьта, тахан а цу хана денз дег чу диса овлаш дIадаха могаш бац цхьабола партийци кулгалхой.

Цхьа хаттар хургдар из берригача райкома секретарашка: дукха нах бовзий царна шоаш кулгалдеш болча коммунисташта юкъе? Бовзац! МоллагIча предприяте райкома е обкома секретарь хьавеча партийни организаце хьалаш цунна дIадовзийтар парторг ва. Амма, парторг-м ше кулгалдеш йола партийни организаци дикача оагIорахьара ювца гIертаргва, хIаьта бокъонца дола хьал дувца ловш а хургвац.

Къаьнарча кинофильмашка гойташ болча райкома секретарех бокъонца хьагаш хул со. Иштта хила безар-кх вай беррига партийни болхлой а.

Каст-каста арабувл къахьегамхой тайп-тайпарча субботникашка. Бакъда, тахапарча дийнахьа из леладечча тайпара дIахьой а из леладой а харцахьа хургда, аьнна, хет сона. Нах ховш хила беза шоай къахьегам цу субботникех баьнна пайда мичахьа бода, цул совгIа, из пайда дIабахийта беза уж нах болча моттигашка. Вешта аьлча, хIара городе, юрта е предприяте дита деза цу субботникех даьккха ахча. Дика стимул хургья цох къахьегамхошта. Цу мероприяте лоархIам а лакхлургба.

Дукха я вай проблемаш. Дукха да парте кхоачашде дезар. Со къахьегаш волча заводе а да дIадаха дезаш кхоачамбоацараш.

«Автоспецоборудование» яха завод, массанена ма харра, план кхоачашъеш я. Мишта вIаштIехьдоакхх из яхача хаттара вай уйла йича гучаладаргда цхьадола ийрча сурташ. Масала, литейни цехе латт 30-ча шерашка дIаоттаяь оборудовани, беррига болх кулгашца бе безаш ба. Тха ерригa механизаци — цхьа кран-балка я; цехе массехана сквознякаш, дом, кIур ба. Iан кийчо яра хетаяь парткома, профкома дукха заседанеш хиннай, бакъда, хувцаденна хIама дац. Производственни помещенеш из кийчо йолаш яц тха.

Ледара я инженерни служба. Укх тIеххьарча хана дукха дувц цу профессе сий лакхдалийта деза, яхаш. Сона хетачогIа, бокъонца волча инженера сий массе хана лакха хиннад. Амма, кхыдола гIулакх да вай хIара инженерни ВУЗ яьккхача сагах «инженер» салаш хилча. ХIаьта уж-м дукха ма бий вай. Боккъалдар аьлча, производствана дукха пайда луш бац уж. Цхьайолча хана бокъонца волча цхьан инженеро дергдар пхенне-ялхне халла кхоачашду. Штаташ йоккхий хилар бахьан долаш эсала хул уж служба.

Тха заводе цунна дола масал, массехк шера оттае вIаштIехьа ца йоала магнитни уловитель я. Лоацца кхетадергда аз шо из сендухьа яхаш да.

Формашка лоаладаь аьшк Iочудеттача совлен мегалла йистош юс гIумара юкъе. Уж хьаяха эшаш я дукха лоадам боаца прибораш. Из вIаштIехьдаккха могаш яц тха ерригa инженерни служба.

Парте а паччахьалкхен а тIеххьарча соцамаша дукха тернам тIабахийтаб къахьегамхой хьалаш тоадара. Бакъда, уж соцамаш ше-шегIа кхоачашхургдац. ХIара коммунист хьалхавала веза наха, хIаьта партийни болхлоша коммунисташта кулгалде деза. **Керттердар, сона хетачогIа — кулгалхочо беш бола тIахьехами цо леладешдари тайп-тайпара хургдоацаш хилар, из моллагIча гIулакха тIехьа дика масал гойташ ше хилар да. Наха зувш да деррига а. Дика хов царна малагIа партийни болхло «кабинетчик» ва, малагIвар духхьал къамаьла шьра ва. Партийни аппарат IоцIенъяла еза цу тайпарча нахах. Из пайдане хургда вайна а вай партена а.**

Р. М. САИЕВА,
Грознерча консервни завода резчица.

МоллагIча сагага уйлаш яйташ да вай вахара денгара денга юкъеуха хувцамаш. Нохч-ГIалгIай обкома пленум кийчъеш къахьегамхошка дакъа лаца, аьнна, дешаш аз Iодийшача вIалла дувца йиш йоацача тайпара гIадъяхар со. Уж еций парти керттдача новкъа а яьнна, нахаца барт чIоагIбенна хилара йола белгалонаш.

Аз къахьега Грознера консервни завод укх тIеххьарча хана тIехьаюсача предприятех цаI я. Тайп-тайпара бахьанаш хургда цу гIулакха, вешта дицдалийта йиш яц, керттера бахьан — нах шоаш беча балха сагота ца хилар.

Мишта нийсденнад из? Сона хетачогIа, вай дерригаш а да цу хIаманна бехке. Дешаши гIулакхаши вIашка ца доагIаш цхьа юкъ хилар вай вахарца, цох доккха зе даьлар вайна массанена а. Дукха бар къамаьлаш деш, наьха, къахьегамхой хьалаш дувцаш, амма геттара кIезига бар бокъонца хIара саг, цун бала, цунна эшаши дезаши дар довзараш. **Дукха ха я сона тха партийни е профсоюзни собранешка райкома, обкома болхлой бIарга ца гу. МалагIа дег чура къамаьл дергда оаха царга, нагахьа санна тхо долча уж хьабоагIаш ца хилча. Царна тIакхача геттара хала да. Приемни денош а шоаштен нахан юкъе бокъонца дола доавув а оттадаь багIа уж кабинеташка. Тахан парте хьагойт цу тайпара балха стиль мегаш йоацалга, из вай демократеца ювзаенна йоацалга.**

Цкъа демократи йицъенна кулгалхо тIехьагIа а из телхае гIерташ хургва. ХIаьта керттера цу кулгалхочох доала зе да гонахьарбараш а Iомалулга демократе принципаш телхае, дIабоал цу принципай лоархIам.

ХIАРАНЕ ХЬИНАР АЙДЕ

Кастта 30 шо доал со парте вола. Цу юкъа сай хулачох хьинаре дакъалаца гIийртав партийни вахаре. КПСС райкома членалла а горкома члена кандидаталла а хийржав, парткомиссе балха юкъе дакъалоацаш хиннав. ХIаьта а хIанз мехка, наьха сакхетам чу хулаш латтача революционни хувцамаша кхыча бесса уйла е тIахьех. Тахан хIара коммуниста хьалхашка латта хаттар да малагIа дакъа юкъехкухь цо перестройка яра.

Дицлургдоацаш дег чу дийшар Сийлахь - боккхача Октябрьски революце 70 шу далара хетаяь хиннача торжественни заседане новкъоста М. С. Горбачева аьнна дешаш: «Таханарча ден керттера декхар а хинна дIаэттад партийни организацей, партийни органийн кадрайн болх овлангара денз тоабар. Эргабаьккха тоабе беза хIара партийни организаце болх, хIара партийни комитета, хIара коммуниста хьинар айде деза».

Укх деношка хоам баьб перестройка ярах дувцаш тIадоагIача шера январь бетта КПСС Нохч - ГIалгIай обкома пленум хургья, аьнна. Цунца дувзаденна газет дешарашта дувца безам ба сайна хетачох. Цхьаболчарна аз чIоагIа ира дувцаш санна хета мег, хIаьта а перестройкана пайда бала хIама корорга, аьнна, хет сона дувцачох. ХIанз хьагучогIа, города, республика вахаре дикагIча оагIорахьа дукха хувцаденна хIама дац.

Эггара хьалха дувца безам ба са партийни органий балхах. Ма дарра аьлча, КПСС райкомагара денз вай партийни органий кулгалхой **айхха бувзам бац, городашка, юрташка болх беча къахьегама коллективашца, довзац цар вахар, кIезига хул уж предприятешка.** ХIаьта массанена дика бовзаш ба партийни болхлочун нахаца юкъарчал доацаш контакт хиларах боала пайда. Шийсоратникашта из массаза а дагалоаттадеш хиннав В. И. Ленин, тахан КПСС ЦК-ас дIадехар а из да. Моттигерча партийни кулгалхоща вIашагIкхеталга практически доацаш да вай тахан. Цу деша цIенхаштта уйла йийча бакъахьа я, аьнна, хет сона КПСС обкомо.

ШоллагIдар. Карара шу чакхдалалехьа **кулгалхоша шоай коллективашта хьалхашка отчеташ йийча нийса хургдар.**

Нийса хургда, аьнна, хет коллективана кулгалхочох фу хет хьажара анонимни анкетировани йийча. Берригнеша ца лоаце а, дукхагIбараш дакъа лоацаш хила беза укхаза. Аз из дувц тха институте хиннар дагадеха. ЦаIи ахн эзар саго болх беча коллективе кулгалхоех фу хет ха дIаеннараш 150 анкет я?! Цу тайпара отчеташ кийчъеча хана лакхе латтача организацешкара гIулакх довзаш бола нах ма хулла дукхагIа юкъебоалабе беза. Цхьаькха а да укхаза сона чIоагIа лоархIаме хеташ — отчеташ елга шерра наха дIахайталга. ТIаккха цар а дакъа лоацаргда отчеташ еча, шоашта дагалаттар, бакъахьа хетар аргда.

ХьатIадоагIача шера денз болх бе долалургда социалистически предприятех дола закон. ХIанззе а дIадоладе деза къахьегама коллективай советаш хоржалга. Царна юкъеболхараш хила беза гIулакх довзаш, кхоачамбоацаращца машар боацаш къовсам лоаттабе кийча бола нах. Кхычахьа миштад хац сона, цхьабакъда, тха институте цу тайпара совет хIанз а вIашагIъеладац.

ХIанз гласностах дувцаргда вай. Цу даькъе кIезига дукха хувцамаш хилча санна хет республике. Дукха ха йоацаш моттигерча радиос критика еш хезар сона Ленински райисполкома. Цунца цхьана **республикански газеташ бокъонца йола партийни жайрал хIанз а йолаш дац. Болх тоабе беза вай телевидене студе а.**

Критика... Из ира герз да цох бизза пайда эцаш хилча. Хьаькъал дола кулгалхо критика яьчунна тIехьаваргвац бекхам бе гIерташ. Цо яхачунга ладувгIаргда, беррига низ тIабохийтаргба балха тIа дола кхоачамбоацараш дIадахара. Цу гIулакха уйла йийча бакъахьа яр пленуме. **Критика ца ловр, болх эргабаьккха тоа ца бер кулгалхо хила йиш яц, из балхара мукъавалийта веза.**

Моттигерча Советий балхах дийцача а бакъахьа да. Мел дукха дувц, мел дукха язду вай городах — автономни республика столицах. Цхьабакъда, эргадоалаш-м дукха хIама дац. Каст-каста нийслу со Субботникова цIерагIча улица тIа. Хьалха а яцар из лостам болаш, хIаьта хIанз бIарахьажа йиш йолаш яц, нийсагIа аьлча кхераме я, № 22 йолча школана юхxе цIеноп хьалде боахк, аьнна, ах квартал дIаьккхай. Тратуар дIа а йоаккхаш, карт яьй. Ден а бус а хадданза транспорт лелача улицагIа дехьа-сехьа вала моттиг яц, цул совгIа чукхийттача бIеха хиш латт. Улица аьхкача асфальт юха Iойиллаяц.

Геттара во болх бу городской транспорто. Балхара йистебаьлча трамвайга, автобусага е троллейбусага хьежаш дукха ха йоаю наха. Цох пайда эц Iаьдала машинаш тIа багIача «шабашникаша». Къаьстта аьттув боал цар бус. Ха яхача хана аэропорте, машиннаькъа вокзале баха безача наха, кхы де хIама а доацаш, шоашнара дIадеххаш дола ахча лу.

ХIана хьажац цу дешага депутаташ? **Депутатски комиссеша къовсам хIана лоаттабац городе порядок хилийтара, улицаш, клубаш, театраш, кинозалаш хIана йитай тIахьожаш боацаш?**

Уж проблемаш къоастаяра новкъостал дергда шийх ханнахьа депутаташа еча отчеташа. Укхаза а эш гласность.

Деррига а хьадер, хьакхоллар саг ва. Цудухьа лакхбанза баргбац сага фактора лоархIам. Партийни органаш декхарийла я къахьегаш воаллача сага хIара дийнахьа фу эш хьажа. Коллективера хьал, барометро санна, хьахьокх цун гIулакхо. Дика атмосфера яле — коллектива кхоллама низ совбоал, парте хьалхашка увттаду декхараш кхоачашде таронаш корайоагIа.

Боарам боацаш боккха болча цу балха хила беза лостам тахан къаьгга гуш ба: хьадешдар дукхагIа, дукхагIа демократизм, дукхагIа организованности дисциплинеи.

ЧIоагIа бакъахьа даьд КПСС обкомо шийх хургйолча пленумах хьалххе хоам бар, цо хIаранена таро лургья из кийчъеча хана перестройка чакхъяккхарах, болх тоабарах шийна хетар ала.

Е. ШАТАЛОВ,
КПСС член, «СевКавНИПИнефть» яхача Iилма - тохкама института Iилман болхло, геолого - минералогически Iилмай кандидат.

«БелавтоМАЗ» яха производственни объединени берригача мехка йовзаш я деза мовхьаш кхухьа автомобилаш хьаю предприяти санна.

СУРТА ТIА: Жодинерча Белорусски автомобильни заводе 180 тони мухь дIакхухьача «БЕЛАЗашта» сборка еш латт.

В. ВИТЧЕНКО, А. СЕНЦОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

КПСС СУНЖЕНСКИ РАЙКОМА ПЛЕНУМ

Укх шера 24 ноябре хиннача парте Сунженски райкома пленуме дийцар организационни дош. Кхыча балха тIа водаш хиларца дувзаденна КПСС райкома хьалхарча секретара декхарех мукъавалийтар Б. К. Чагаев.

КПСС Сунженски райкома хьалхарча секретаралла хержай халкъа депутатий Сунженски районни Совета исполкома председатель хинна В. В. Попова.

Пленуме дакъа а лаьцар, къамаьл а дир КПСС Нохч-ГIалгIай обкома хьалхарча секретара В. К. Фотеева.

ХРОНИКА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо соцам баьб нов. **Чагаев** Баудин Камалдинович Нохч-ГIалгIай АССР доагора промышленноста управлене начальникалла хьожаве.

* * *

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо соцам баьб нов. **Дзортов** Сайдарий Аьдил-Гирн Нохч-ГIалгIай АССР доагора промышленноста Управлене начальника декхарех мукъавалийта пенсе вахарца дувзаденна.

* * *

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо соцам баьб нов. **Зубков** Анатолий Николаевич Нохч-ГIалгIай АССР торговле министралла хьожаве.

ШИЙ МОТТИГ КОРАЯЬЙ

Цечоева Ахьмада Рансас «Терек» яхача мебельно - дахчан хIамаш еча Нохч - ГIалгIай производственни объединене къахьега ялх шу совгIа ха я. Из дукха ха еце а Рансай вахарцара дIакъоастае йиш йоацаш тахан цун шоллагIа дола цIа а хинна дIаэттай фанеровально - заготовительни цех.

...Юххьанца йолаелар из объединене фанеровщика ученик йолаш къахьега. Шин бетта караерзайир цо ше хержа говзал. Цунна шоллагIа разряд елар. Ха дIа ме йода лакхлора балха говзал.

Балха ена кхо шу даьлча Рансайна кхоалагIа балха разряд елар.

Мебель хьаечара производства процесс хадданза болх беш хила езаш я. Нагахьа санна цхьан участке хIама юкъагIъниккхача, ерригa технологически линн юхасоц. Цудухьа боккхача лоархIаме да хIара болхлочун массехк смежни говзал хилар.

ХIаьта дукха уйла ца еш, Цечоевас цхьаькха облицовщицай говзал а караерзайир.

Массаза а нахаца дог-цIена, кагирхошта гIо-новкъостал де а моллагIчун когаметта дIа а этта къахьега а кийча хилар — иштта йовз хьаьнала къахьегамхо цунна уллув болх беча наха.

Ха дIа ме йода сий лакхлора, цунга хьежжа дукхагIа тешам а болар коллективе Цечоевайх. Цудухьа укх шера новкъосташа из хержар Старопромысловски райсовета депутаталла. Раяй декхараш тIакхийтар. Балха хьокхам луш санна харжархой наказаш а дар кхоачашде дезаш.

— Депутат хиларах тарра, тха цехерча наха сона тIадиллар коллектива бытовой хьалаш тоаделга, — дувц Цечоевас. — Тха душевойш лерттIа болх беш яц, тIера барзкъа хувца моттигаш эсала я. Цудухьа цехкома председателаца Т. Кривцовайца болхлой къахьегамен бытен хьалаш тоаделга хьадийхар оаха цеха начальникагара И. Шахбулатовгара. ХIанз раздевалкашта, душевойшта ремонт еш латт. Цул совгIа тоаде лаьрхIад оаха салаIара цIа а.

Ерригача предприяте болх беш бола депутаташ хIара кIиранна цкъа гуллу объединене профкоме. Укхаза дувц чакхдаьннача кIирагIа нийсденна кхоачамбоацараш, уж дIадахара де деза хьалда гIулакхаш белгалдоах. Уж дешаш къоастадеча депутаташта доккха гIо ду объединене парткомо.

Балха тIа хадданза къахьегама овсарле лакхъеш дола наькъаш лехаш хиларца белгала я Цечоева. Масала, отходех яьшкашта заготовкаш кийчъю цо шийна нешаца А. Весхановайца. Цо цIаькха а тешал ду, кхом белген хьурмат дара тIехьа укхаза къовсам лоаттабелген массазара гIулакх хинна дIаэтта хилара.

А. ТЕРЕЩЕНКО.

СУРТА ТIА: Р. Цечоева.

Н. КОБИАШВИЛЕ сурт.

ВАЙ—ИНТЕРНАЦИОНАЛИСТАШ

БОЛАТАЛ ЧIОАГIАГIА...

Дукха ха йоацаш кепатеха араьнначa Х. Бокова статья тIа дийцачох, хьайна хетачох, цу хьакъехьа вай республике хьо раьза волаш, вай вахарца товш доацаш долча гIулакхех, шоай дуккхача къамех латтача коллективерча интернациональни доттагIалах, вошалах дувцар дийхар тха корреспондента Грозненски ремонтно-механически завода фрезеровщикий бригада бригадирагара Маскуров Мувсайгара.

— ЧIоагIа тернам тIабохийташ йийшар аз укх шера сентябрь бетта «Сердало» газета тIа кепатеха Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатела Х. Бокова статья. Из йийшачул тIехьагIа дукха уйлаш керта чу ессар, дукха хIамаш дагадехар. Царех а цу статья тIа дувцачох а сайна хеташ дар ала безам ба са.

В. И. Ленина орден лелаеча «Грознефть» объединенена чуйоагIача, базови предприяти лоарIIача Грозненски ремонтно-механически заводе болх беш со вола цхьайтта шу дизад. ХIаьта цу объединенера бурувдеттараш, мехкдаьттахой къахьегаш ба вай республике меттел вай мехкарча тайп-тайпарча моттигашка. Царна эшаш йола мехкдаьтта оборудовани лоаттаярал совгIа, доазол арахьарча вежарашха долча мехкашка а дIакхухьийт тха интернациональни коллективо хьаеш йола продукци. Цу гIулакхо тхона боккха бехктокхам тIабожабу, хIана аьлча, экономически бувзамий мазаша чIоагIду тхона юкъера интернациональни доттагIал.

Тха коллективе барт-цхьоагIо йолаш къахьегаш ба дуккхача къамех бола нах. Царех ба эрсий, нохчий, гIалгIай, украинцаш, азербайджанцаш, эрмалой, иштта кхыча къамех бола викалаш. Долче, къамандар а интернациональницар а вIаши нийса тарде а хоэш, тха коллектив хиларах дукха масалаш доаладе йиш йолаш ва со. Цхьан дийнахьа украинца Гринько Андрея цIагIа хатар хилар. Укхаза бахаш бац цун гаргара нах. Цудухьа цунга кхьача гIайгIа, бала байбара оарцагIбаьлар заводера беррига нах, эшаш дола гIо-новкъостал дир, транспорт хьожайир, кхыметтел, цхьан минута а са гаргара нах укхаза баларе, аьнна, хетадалийтанзар цунна. Во денача дакъа лоацаш хилар эрсий, нохчий, гIалгIай, кхы мел бараш. Укхаза къамаш къестадеш хIама нийсдаланзар. ХIаьта вIаштта кхаь дийнахьа во денача хилар со, иштта соца цига бар Морозов Владимири Андреев Леониди. Интернациональни коллективера вошал чIоагIа хилар хьахьокх цу масалаша. Лоацца аьлча, предприятерча моллагIчунга дика-во деча е цунна хало тIаьхаьчача къамаш къеста а ца деш, цхьа барт-цхьоагIо йолаш тIаоттачарех да тхо.

Дукха моттигаш нийсъеннай тха заводе хала лазар а кхийтта больнице вихьача сага цIий дала дезаш. Долче, массе а къамах бола нах шеше хьалха вала а гIерташ, цIий дала хьож шоай новкъоста.

Тха болхлой интернациональни вошалех доттагIлени мазаш духхьал предприяте хинна ца Iеш, цун доазол гаьнна арахьа а дIадоIхаш да. Цу хьакъехьа дика аьнад Х. Бокова статья тIа: «Уйлаш а де лерхIараш а цаIаш долаш, шийх сийлахь-йоккхача Даьхен хIара мийнг еза йолаш ва советски саг, моллагIча къамах из вале а», Чернобыльска атомни электростанце авари хилча, вай республике эггара хьалхарчарца оарцагIъяьлар тха завода интернациональни коллектив. «Чернобыльцашка кхаьча сагото — вайга кхаьча сагото» яхаш корта а болаш «Молния» яха листок арахийцар заводе. Газеташ тIа кепаетта йолайир вай республика халкъа боахама тайп-тайпарча участкашка къахьегаш болча болхлоша чернобыльцашта деш долча новкъосталах лаьца йола материалаш. Тха заводерча берригача болхлоша цхьан дийнахьа даьккха алапи сагото кхаьчача чернобыльцашта дIадахьийтар. Цул совгIа, тхоах хIаравар кийча вар цига дIа а ваха, эшаш дола новкъостал де.

Ткъаьх шу хьалха Дагестански АССР-е мохк аьга халкъа боахама, бахача наха доккха зе деш моттиг нийсъелар, тIаккха вай республикерча наха шоай интернациональни декхар кхоачаш а деш, дукха новкъостал дир вежарашха йолча автономни республикана деха цIенош, кхыйола гIишлош тоаеш, эшаш дола човхьаш дIатIаозаш. Цига къаьстта чIоагIа белгалбаьлар «Чечингагропромстрой» объединеце (хьалха хиннача «Чечингсельстрой» треста) А. Б. Плиев керте латтача АТК водителаш. Иштта я-кх интернациональни доттагIали вошали долаш къахьегаш болча наьха дикагIйола оамалаш, дог-уйла, нигат! Цхьабакъда, уж гIулакхаш хила йиш яцар е хург а дац капиталистически мехкашка, хIана аьлча, къамаш вIаши духьалдоахаш, уж вIашкакххеккаш, цхьоагIо йолаш уж хилар кхераш, нийсхо ца еш цига леладендаь.

Вай мехка бахача наьха интернациональни доттагIлен йIовхал дIанхоач доазол арахьарча мехкашка. Вай специалисташ къахьегаш ба дуккхача мехкашка. Цар хьалтъю заводаш, фабрикаш, халкъа боахама кхыдола гIирсаш. Тха заводера лакха квалификаци йола болхлой а хиннаб иштта дола гIирсаш хьалдеча дакъа лоацаш. Царех цаI ва нохчо, коммунист, предприяте эггара дикагIа лоархIаш вола газоэлектросварщик А. Давлетов. ЗIамига волча хана даьйх къаьста висача цун чIоагIа йоакхо йир эрсаша, казахаша, кхыча къамех болча наха. Берий цIагIа идейно-политически, интернациональни кхетам луш хьалкхеваьча доазол дехьа цо шозза цIий интернациональни декхар цIена кхоачашдарах совгIаташ а луш, цIавенав из.

Ше язъьяча статья тIа Х. Бокова укх тайпара масал доаладу: «Дега боккха тоам хилаций, — «Правда» тIа яздора Тбилисски экскаваторни завода болхлочо А. Эльвельта, — гаргарча а гаьнарча а моттигашка хьа къахьегам эшаш хилча. ЧIаьта хьона хьайна балха тIа гаргарча а гаьнагIарча а доттагIаша новкъостал деш хилча. Хьо вахачара бIаьш а эзараш а километраш гаьна бахаш хьай вежарий, доттагIий болга хайча, ма доккха хул Даьхе яхача деша маIан». Из да а да иштта. Болатал чIоагIагIа да вай мехка дахача дуккхача къамашта юкъера интернациональни доттагIал. Советски халкъ хьахиларца, кхетадеш ма хиллара хьа а хиннад, чIоагI а деннад вай мехкарча дерригача доккхийчен кагийчен къамаша вай сийлахь-йоккхача Даьхенах, вахара дуккхача доакъошка цо даьхача толамех доккхал делга. Тха предприяти чуйоагIача «Грознефть» объединенера бурув детта интернациональни бригадаш къахьегаш я вай мехкарча мехкдаьтта доахача тайп-тайпарча районашка. Масала, Тюмене бурув тохаш я вайцигара Н. Черемухин, В. Колпиков, Н. Палашкин керте латтача бригадай коллективаш. Уж я Нохч-ГIалгIай УБР-ра, Карабулакски УБР-ра. ГуржегIа къахьегаш я гIалгIай Бедоев Махьмада Жабреьил, эрмало Шмавонян Сергей керте латтача бурувдеттарий бригадаш. ХIаьта Армене къахьегаш я Старогрозненски бурув тохара балхий управленера В. Шаповалов, С. Серебряков керте латтача, кхычар интернациональни коллективаш.

Вежарашха йолча Татарски АССР-е къахьегаш ва Ленина шиъ орден лелаеш вола, Татарски АССР заслуженни гIишлонхо вола бригадир гIалгIа Наурбиев Къамбулата Умат-Гири. Цун бригадо дакъа лаьцад КамАЗ, Нижнекамски ГЭС хьалъеча. ХIанз цун бригада къахьегаш я Татарски АЭС хьалъеча. Вай мехка нагахьа моттиг хургьяц шоай интернациональни декхар кхоачаш а деш, вай республикера тайп-тайпарча къамех бола нах къахьегаш боацаш. Дукха моттигаш нийслу цига интернациональни дезалаш хьахулаш а.

Дика лоалахо гаьнарча вешел гаргагIа ва, оалаш да халкъа кица. Цун маIан кIоарга да. Вай республика столица г. Грозный шерагара шерага хоалуш, тоалуш, йоккхагIа хулаш йоагIа. Укх тIеххьарча шерашка дукха хьалду укхаза тайп-тайпара гIирсаш. Уж хьалдеча дукха новкъостал даьд вайна вежарашха йолча республикаша. ГуржегIарча гIишлонхоша дуккхаза вIаштIара даь цIенош хьалдир Грознерча Октябрьски майде, хIаьта Ленина цIерагIча улицагIа ялхайттаза вIаштIара даь цIенош хьалдеча хьинаре дакъа лаьцар Армянски АССР гIишлонхоша. Болгарски халкъа Республика гIишлонхоша Грозне хьалъяь гIишлош дукха я.

Лакхе аз мел дийцар дика а мах баь варгвоацаш а да. Цу тайпарча цIенача хIаманна ший тайпара Iатта еш, мIад тIаюжийташ гIулакхаш нийслу вайна юкъе. Тикашка, автобуса чу е троллейбуса чу наха юкъе гIараш хулаш моттигаш нийслу. Цкъа санна дуккхаза хезай сона цар вIаши еш йола яппараш. Сона хетачогIа, царех цхьабараша сабар ца дарах, вокхар са ца тохарах нийслуш гIулакхаш да уж. Укх тайпара дешаш а хезад сона вайнаха оалаш: шун тхоца даха безам беце е тха порядкаш шоана ца езе, дIагIо шоай хьаштдолча, оалаш. Шоаш яхачун уйла а ца еш, ширача замах юхедисача ийрчача гIулакхашта есаралла а баха, доккха хьаькъала дай боаца нах ба уж санна дола хабараш дувцараш. Национализманеи шовинизманеи духьала цIенхаштта къовсам лоаттабеча хана цхьаккха дича ла мегаргдоаца ийрча гIулакхаш, шийх тайпара лазар да из. Кхы цхьаькха а зийнад аз: автобусий, троллейбусий салонашка шо-шоай къамех бола боккхий нах хьачубаьлча, хьал а гIайтте, царна моттиг дIалу кагийча нахен мехкарашеи, хIаьта салоне хьачубаьнна къоаной кхыча къамех хуле гIанда тIа IотIалетача санна багIаш хул уж. Цу даькъе бехке ба царна кхетам луш бола дай-ноаной...

Цхьаькха да са вайна юкъе нийслуча уж санна долча кхыча ийрчача гIулакхех ала безам болаш. Лакхера е юкъера лаьрххIа йола дешара заведенеш чакх а яьха, вай республике хьабаьхкача специалисташца ийрча гIулакхаш леладу вайнаьха кагийча наха, кхувш боагIараша. Цу гIулакха а чIоагIа бехке ба цар дай, общественность. Шоай дай а гаргара нах а бита вай долча хьабаьхка специалисташ чIоагIа боча лелабе безаш а царна эшачунга, дезачунга вай хьажа дезаш а да. Со мугIарера болхло мара вац, наха дувцаш, оалаш хезача цхьа ха яьлча мара сона а со санна бараштa а хац уж санна дола гIулакхаш хиннадий. Уж санна дола вай вахарца товш доаца, къамашта юкъе юкъ ехка гIулакхаш каст-каста дувца дезар газета оагIонаш тIа, телевиденен радион чугIолла. Тхона, болхлошта, ца йовзе а, уж санна йола факташ дукха йовз Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатела Х. Боковна. Долче, сона нийса хетац царех лаьца масалаш а доаладеш, цо ший статья тIа цу ийрчача гIулакхех ца дувцар. Нагахьа цо из даьдаларе цун статья низ хIанзчул дуккха чIоагIагIа хургбар.

М. МАСКУРОВ,
Грозненски ремонтно-механически завода бригадир.

Дикагійола опыт—массанена

І. ХЬАЙБАШ ЛЕЛАДЕЛГА ТОАЛУШ ДОАГІА

Грозненски района Ленина цІерагІа колхоз боахам лелабара гІулакха айлуш а таІаш а хьаенай. Ший вахаре шозлагІа а са чуденнад цунна перестройкан дегІа ухалга сихдечен хана. Цунца цхьана айдала доладелар боахама деррига а доакъош, 1985 шу долалуш колхоза правленена керте опыт йола организатор, коммунист Солани Алиевич Арбиев эттача гІоне.

Тха корреспондент хиннав цу боахаме. Оаха кепатох цун хьалхара письмо.

ЮХХЬАНЦА массехк цифр. ХІ-гІа пятилетка колхозо чакхъяьккхар 2 миллиони 400 эзари сом зе деш. ХІаьта пятилетка чакхйсалача цхьан шера даь зе 600 эзар сомал тІех дар. Паччахьалкхенга шура, генараш, баьцадаараш, люцерна, ги, тха дохкара план кхоачашйинзар боахамо. Духхьал ялати дулхи дохкара задани кхоачашйир колхозо. МалагІча маьхах? Центнер дулхага 609 сом, шурийга 50 сом дІадахар. ПланагІа доагІачул сом дезагІа дар даьккха ялат а. Лоацца аьлча доахкача декхараша хьалйинкъа яр колхоз. Цунга доалла Госбанка декхар 9 миллион сомал тІех дар.

Хьайбаш леладеча даькъе планагІа тоъаш бацар 400 етт, 3 эзар хьакха, 600 устагІа. Іалашдаьдацар доакъар. ХІара Іаттагара йоаккха шура 5 килограммал кІезигагІа яр, цун хьоанал-м 3,3 процент мара яцар. ХІара бІаь Іатта тІехьа хьахула Іаьсий 58-нел тІехдалацар. Дукха довра, Іаьхара дусар хьайбаш.

Из деррига иштта доллаше а, хьайбаш леладераша нйду, бокхъалдар аьлча къа ца хьегаш нйду, алапеш дикка лакха дар, колхозе юкъера лаьрхІача бетта луш дар 147 сом мара деце а. Къахьегамен тІадиллар кхоачашдарен дисциплина «шинна кога астагІа яр». Наьха инициатива хоалуш яцар — массанахьа а сеца латтара хьал дар. Дуккхабола колхозхой шоай низах тешанза баьннабар, боахам бута а буташ кхычахьара болх лаха дІаухар (аьттув бар, уллув яр г. Грозный). Лоацца аьлча шоай хинна традицеш йиц а енна, колхоз тІехьаюсаш хиларах а найда беш ца хиларах а шекбоацача баьннабар петропавловцаш.

ДІА СЕНГАРА доладе деза? Из хаттар эттар нердача председатела хьалхашка.

— Аз кхетадора боахама деррига а доакъош цхьана хьалъайде дезалга, — дувц С. Арбиева. — Керттера дар наьха шоай хьинарах бІу болийталга, цхьан хана низ болаш хиннача шоай колхова тароназ царна дІайовзийталга. Наьха къахьегамцара безам айбе, къахьегама дисциплина чІоагІъе езар. Вешта аьлча, сага фактор оалача тІара дІаладе дезар деррига а. ХІана аьлча, нахагІа шоашка мара лоатталургбац кхоачамбоацарашца къовсам, цар хьинарца мара тоалургбац колхоза беррига боахам. Из а цхьан ханна — дерригача доакъошка. МоллагІа цхьа дакъа аттача даьккхад, аьнна, хІама хургдацар.

Председатель, эггара хьалха, сатассалехьа ферме аха ваьлар. Цунна ховра балха ва тІехьависача болхлочун кхычунга хІама ала юхь хургйоацалга. ХьалхагІа прогулаш а еш хинна хьайбаш леладераш балха тІехьа ца биса баьлар. Хьадена доакъар доагІ-доагІача хьисапе хьайбашка дІакхачийта даьлар, силос, ча, йол, деррига а.

Доакъар нхыча боахамашкара кхихьа ца Іеш, республикал арахьара а тІакхухьаш дар, беза мах а телаш, кхы тІа донкха баркал яха а деваш. Фу дергдар. Кхы де хІама дисадацар. Цунца цхьана колхоза чІоагІа а дика а доакъара база хьае болабелар укхаза.

— ВІаьсти а яьнна йІоахьяла йолаелча массане а

Из болх дІахо а беш ба.

— ТІагІертта Іаьржа-боархен цІеча фух долен доахан вІашагІ а детта簡 керда фу доладеш да тхо, — йоах А. Демильханова. — Цу тайпара шин фух хьахинна 400 шинар да тха, царех деттача доахан керттера бух лоархІ, хІана аьлча царех хІаране шера 5 эзар килограммага кхоачаш шура лургъя. Из а духхьашка дехкача доахана.

КОЛХОЗЕРА ПИСЬМОШ

паргІата садаьккхар оаха, — дагалувц шурий комплекса начальника Демильханов Абукара. — Доакъар маьха деза хиннадале а хьайбаш онда долаш Іангара даьхар. ХІаьта даьгІенашка арадоахаше а шура дукхагІа тела даьлар доахан.

1985 шера колхоза 716 Іаттах хІаранегара 2428 килограмм — планал 499 килограмм дукхагІа — шура яккха вІаштІехьдаьлар доярхай. ХІара дийнахьа дукхагІа яккха яьлар шура, кхыметтел Іай а (хоалуш бар доакъар Іалашдерий болх). ХІІ-ча пятилетка хьалхарча шера хІара кхоабача Іаттагара базисни хьоанал йола 2632 килограмм шура яьккхар. Паччахьалкхенга екъкар 20 эзар 750 центнер шура — планал совгІа 6 эзар центнерал тІех а йолаш.

ДОАКЪАРА база чІоагІъяр. БІубенна а творчески а къахьегаш ба хьайбаш леладераш. Укх шера итт бетта маслозаводе дІайихьай 4 процентага кхоачаш хьоанал йола 20 эзар центнер шура.

— Укх шера паччахьалкхенга 23 эзар центнерага кхоачаш шура дІачулургъя оаха, — йоах колхоза керттерча зоотехника Ибрагимов Мусас. — Пятилетка шин шера план 1 декабре кхоачашъергъя оаха.

Колхоза керттерча экономиста Сапарбаев Мусас йоах, шурий центнерага дІадодар 36 сом да, планагІчул 6 сом чухьнахьа. ХІаьта дулха центнерага 343 сом дІадода, доагІачул 32 сом дукхагІа. Цунах-м дІахо дувцаргда вай...

Колхозе детташ дола доахан дукхагІа хиннад, хІанз цига ба бетташ 913 етт, хІаьта вож шу долалуш эзарнега дІа а кхоачаргда уж. Укх тІеххьарча кхаь шера дикка къахьийгад хьайбаш леладераша племенной гІулакх тоадеш, шура дукхагІа луш дола Іаьржа-боарха доахан доладеш. ХІанз шурий комплексе царех 300 етт ба. Царех хІаране дийнахьа 12 килограмм шура лу.

ХІанз шурий комплексе 590 етт ба. Укх шера а тІехьа хІаранегара 3180 килограммага кхоачаш шура яккха дага я подрядни коллектив (кхо шу хьалха 192 нг мара ца хиннача). Тоъал еций тІакхийттар — 1260 килограмм! ХІаьта хьалхалаттача доаркаша Митарова Чокара, Аюбова Займане укх шера 3,5 эзар килограммал тІех шура яккха лерхІ. ХьатІадоагІача шера цу боарам тІа кхача лаьрхІа ба беррига а доаркаш. Их кхоачашде цар вІаштІехьдаргдолаш я боахама доакъара база а (цунах лаьца вокх письмо тІа дувцаргда вай).

Лакхехьа аьнначоа массехк цифр тІатохарьгя вай. ХІанз колхоза хьайбай фермашка кхоабаш кхо эзар совгІа бежан, йиъ эзар хьакха, 1700 устагІа, 114 говр, 200 иних, 5 эзар коа тІара оалхазар да.

Укх письмо тІа са хьоахаде безам ба хьайбаш чуоттадаь кхоабалгах лаьца. ХьатІадоагІача шера из пайда беш хулга вІаштІехьдаккха лерхІ укхаза. Кхетаде дезаш да, хозрасчет дезала звеньяшка юкъейоалаяро из Іалашде вІаштІехьдоалийталга.

Масала, Малигова Якъуба дезала 4 саго (изи цун къонгаш Мохьмади, Резвани, Хьамиди) кхоабаш цІеча фух дола 337 бежан да. Царех хІаранена дийнахь-бус ІотІакхета дозал 736 грамм да.

— СиргІаш хІараяр 350—400 килограмм дозалга кхаччалца кхоаб, — йоах звеньевойс. — ХІаьта хІара бетта тха звенос хьаэца алапи 1500 сомага кхоач. Кхы тІа преми а йоагІа. Цул совгІа колхозо натурагІа лур а кІезига дац.

ХІара бетта 600 сомал тІех алапи эц Чунчаев Нурида а цун сесага Жовхьарата а. 160 биъ бутт баьнна Іаса да цар кхоабаш. Уж деттача доахана Іул тоадара йола резерв я. Иштта дика толамаш доахаш ба мари сесаги Абун ПаьтІаматн МагазиевгІар.

Дика алапи доаккх хІанз колхозхоша. Сов мича-д из кхы тІа ахча даккха таро хилча. Колхоза а новкъостал цунах хулаш хилча. 26 колхозхочо шо-шоай коа тІа кхаба 484 сиргІа дІанйцай. Цхьаболчар 10—15, вокхар 20—30 сиргІа а йолаш, хІаьта Пуцаев Асланбека 49 сиргІа хьанйцай кхаба, аьнна. Хьаэцача хана хІаране дозал 110—130 килограмм долаш хул.

— Дулхакомбинате дІачулуча хана бежан 400 килограммага дІакхоачадергда оаха, — йоах А. Пуцаева а кхыча колхозхоша а.

Экономисташа даьча лоархІамех индивидуальни хьисапе кхаьбача сиргІах 300 сомага кхоачаш пайда боал колхозхочоа. КІезига пайда бац из дезала.

— Аз кхоабачарна хІара дийнахьа 1,2 килограмм дозал тІакхет, — дувц А. Пуцаева,—даь Шаранен веший Лемии чуоттадаь хьайбаш кхабара йІаьхий опыт накъайоал тхона.

Колхозага фу кхоач доахан иштта кхабарах?

— Дукха да из, — йоах керттерча экономиста. — Цкъа-дале, тІакхеташ долча хІара центнер дулхага 180 сом дІадода колхоза (вешта аьлча боахаме юкъера лаьрхІача дІадодачул шозза кІезигагІа). ШозлагІ-дале, центнер дулх тІакхетарга дІайодар 6 центнер доакъара единица (колхоза ферме шозза дукхагІа дода из). КхозлагІ-дале, 500 сиргІа кхаба кхы тІа хьалъе езаргъяр дуккха рузкъа дІа а дахийта керда корпусаш. Ужал хьайбаш кхаба 7—8 саг а эшаргвар. Укхаза хьахур шн аьттув ба. Цу 7—8 сага квартираши ков-карти эшарг ма дарий...

Укхаза бокхача лоархІаме да, бераша даьштен ноаноштен новкъостал ду хьайбаш кхаба, вешта аьлча, уж къахьега а къахьегам беза а Іомалу цунца. Колхоза кхоане ма йий уж бераш. Профорнентаце дош а толаме къоастаду цу гІулакхо.

— ХІанз итог ю аз, — йоах М. Сапарбаева. — ХьалхагІа ужжал хьайбаш кхабара колхоза 180 эзар сом зе хулаш хиннадале, хІанз цунах 50 эзар сом пайда, хул, цул совгІа паччахьалкхено 50 процент кхы тІа мах а ма лой доахан дІачуделча...

...Иштта ба тахан Грозненски района Ленина цІерагІча колхозо хьайбаш леладера гІулакха каралаьца беркат совдаккхара никъ. Из а перестройка, дегІаахар сихдара наькъагІа продукци йоаккхалга дегІадоаладара, цун дикал тоаяра, цунах дІадодар кІезигдара лостамагІа дІаболабаьча бокхача балха юхьиг мара яц. Цо а наьха вахаре дикка эргалонаш яьй, цар хьал-таро тоаяра гІо даьд, айяьй къахьегама культура, быт. Цу хьакъехьа дІахо а дувцаргда вай.

П. ГАГИЕВ.

● Ширдаьннача гІулакхашца—лира къовсам

МОТТИЙТАРА

КагІйча нахах саг ва Назрановски района «Назрановское» яхача ремонтно-технически предприятерча партийни организаце секретарь Чахкиев Іусман. Къона вале а, укхазарча 20 коммунисто (200 саг хулача коллективе) шоай лидер ваьв цох. Ва а ва Іусман уж теша мегаргболаш. Ший ваьхарца - леларца, коммуниста сабарца, эзделаца, инициативаца кхычарна хьоккам бала гІерт къона секретарь. Ма хулла сихагІа шоай коллектив бокъонца болча перестройка наькъ тІа яккха гІерт из. Каст-каст дувц партийни собранешка эггара лоархІамегІа долча декхарех: предприяте экономика чІоагІъяр, социально-бытовой хьашташ кхоачащдар, наьха сакхетам айбар.

Лар йоацаш бисац из беррига болх. Дика чакхбаьккхаб коллективо укх шера 10 бутт. ПланагІа цу юкъа 1167,7 эзар сома балхаш дезача, хьадаьраш — 1198,2 эзар сома маьха да. ХІара болх беча саго планагІа 547,9 эзар сома къа хьега дезача, 594,7 эзар сома маьха къахьийгад. Хьйнаре дакъа лоац коллектива керттера декхар кхоачашдеча Іусмана кулгалдеча подразделенеc (фермашка технически Іалашо еш, ремонтни балхаш деш я цун бригада). Итт бетта итогегІа — шоллагІа моттиг яьккхай цо.

Уж экономически дешаш дувцача хана, шаьра, хоза дІадодар секретарен сан къамаьл. Бакъда, идеологически балха керттерча дешашка тхо даьлча телхар тха гІулакх, цхьан метте кхеста йолаелар «чарх». Уж дешаш дар атеистически балхах лаьца. Хайра хІама дац укхаза цу хьакъехьа деш. Наггахьа парте райкомера е республика столицера венача лекторо оала дош мара, хазац атеистически кхетама балхах дувцаш. Ба-м ба укхаза шоай лектораш-атеисташ. Ба... каьхата тІа. Бакъда, болх хьабе гІорташ саг вац. ГІурбан бетта, мархий бетта кІезига-дукха тохалу, тІаккха из ха хьатІакхаччалца соц.

ХІана-б уж цу гІулакха сел мела? Из хаттар оттанза далац цун бахьан довза а тахка а эттача. Сона хеташ, эггара хьалхара бахьан да, уж вай бувца лектораш-атеисташ шоаех шекбувлар. Шекбувл динах тешарашца хийцца къамаьл де, уж дІакхетабе атеистически знанеш шоай йоацандаь. Йоккха искусство ма эший сага уйла-нигат хувца, цун хьехамча хила, из ше яхачоа хьатІавоалаве. Из искусство укхаза йоацаш я, е хьаІомае моттиг а яц. Укхаза-м, кхыметтел, кийчъяь «Атеиста уголок» а яц. «Атеистически, интернациональни, тІема - патриотически балха леламахи из тоалургболча гІулакхехи», аьнна, 1986 шера 30 декабре хиннача парте райкома пленумо баь соцам бувцаш укх шера январе укхаза хиннача партийни собране баьча соцама юкъеяхьийтаяр из «Уголок» хьае, аьнна, пункт. Из а каьхата тІа йисар. Деша атеистически литература а ца хилча, дІахьехаш говзанч а ца хилча, мичара яхьаргья, масала, лектор - атеист лоархІача коммуниста, шофера Мальсагов Башира уж знанеш, фу влияни, фу хьехам булургба цунга динах тешача сага? Цу хьале ба цу предприятерча 20 коммуниста юкъера хержа кхьбола «атеисташ - хьехамчаш» а. Цудухьа юхаувзалу уж, цудухьа карагІдалац царна шерра из болх коллективе дІаболабе.

Атеистически балхаца вувзавеннача лектора, пропагандиста, агитатора, коммуниста, депутата эггара хьалха ха дезар — дина культах законодательство хар да. Бакъда, из бокъонца ховш дукха бац. Цудухьа, каст-каста телхабу цу законодательства чулоацам.

В. И. Ленина массаза а хьалхадаьхад: «динах болча сакхетама еш йолча духьаленна цІаккха а из ди бегбоаккха, цунах чакхсадоагІа хІама юкъедахьа йиш яц, хІана аьлча дина фанатизм айю цу гІулакхо».

Вай ювца предприяте 200 сага юкъера хьакъоаставаь 5 саг ва динах тешаш ба аьнна. ХІаьта царех хІаранеца «атеистически хьехама болх» бе, аьнна тІачІоагІваь цхьацца коммунист а ва.

— Хой-хьогІ цу динах тешараштa шоаш хьакъоастабаьлга а шоашта тІехьа саг оттаваьлга а? — хетт аз партийни вожакага.

— Хац, — аьлар Іусмана, — дІаховре-м доккха халахетар хургдар.

— ТІаккха къайлагІа бу-кх оаш царца «кхетама болх»?

Техкар аз («къайлагІа») фу нах ба-хьогІ уж динах теш, аьнна, укхаза хьакъоастабаьраш? Балхах а удаш, наха юкъе ди а кхайкабеш, гІолбаьнна хьувза нах хургба-кх уж? Бацар. Коллективе эггара дикагІа къа а хьегаш, сий деш бола нах ба.

Цу тІа, теша хала ма дий укхаза, хІама ца эшшаш еррига а цхьан къамах йолча цу йоккхача коллективе динах тешаш пхи саг мара вац, аьлча...

М. КАРАЕВ.

Доазол дехьара

26 ноябре— Монгольски Халкьа Республика дІакхайкаяъ Ди

УЛАН-БАТОР. Из постамента тІа латта танк — «Революционни Монголи» яхача танкови колоннера я. ХІаьта из монгольски къахьегамхоша гулъьча средствах хьа а яь 1943 шера советски бІухошка хьаенначарех цаІ. Колонна сийлен тІема никъ баьб Москвера Берлине кхаччалца.

Б. КОРЗИНА сурт.
ТАСС фотохроника.

НРБ. Карлово яхача городера тракторни завод керда кабина йола ТК-80 трактораш арахеца йолаеннай (сурта тІа). Цу чу оттаьча кондиционера, анатомични сиденье, кхыйолча оборудоване водитела къахьегам дикка аттача боаккхаргба.

БТА — ТАСС.

«МАШАРА ТІЙ»

США-ра машара тІехьа бараш кийчлуш ба лакхерча боараме хургдола советско-американски вІашагІкхетар Вашингтоне «машара тІий» вІаштІехьдаккхарца белгалдаккха. ВІашагІкхетар 7 декабре дІадодалургда. КПСС ЦК Генеральни секретарь М. С. Горбачев цига дІакхачалехьа шн ди хьалха КІайча цІенна юххе гулбала а кулгаш хьалийца дІаотта а, цул тІехьагІа символически «тІий» деш из США-рча СССР посольстваца вІашагІдувза а лаьрхІад цар. «Тхона хургдола вІашагІкхетар машар безаш долча низий котало санна хІама да», — аьннад «машара тІий» вІашагІдоллара инициаторех цаІ волча США машара Совета кулгалхочо М. Майерсона.

М. С. Горбачева визита хІанз Америка прогрессивни организацештен боламаштен юкъе йоаржаь шерра еш йола кийчо «2000-гІча шерага кхоачаш герзаш дІадахаран массане юкъарча кхерамзлен система хьаяран тІехьа» яхача девизагІа чакхйоалаш я. Америкерча машара тІехьарчар, цу цхьан ханна, из де лерхІар кхоачашдара наькъа тІара йоккха прорыв хилар лакхерча боараме вІашагІкхетаре чІоагІдергдола гаьнд кхетар юкъерча боараме а кІезигагІа а дола ракеташ дІаяхара хьакъехьа СССР-ан США-нен юкъе барт белгах.

ХІанз Женеве советскии американскии делгацеш гаьна кхетар юкъерча боараме а кІезигагІа а дола ракеташ цІенъяь дІаяхара хьакъехьа хургдолча договора тІеххьарча деталашта отработка еш я. Из хургда 120 оагІув объем а йолаш ондда документ.

СССР-ен США-и кулгалхоша цу договора кІал кулгаш яздар дерригача дунен тІа лаьрхІад ядерни арсеналаш реально кІезигъяра наькъ тІара эггара хьалха баьккха Іалаьмате боккха гІа санна. Цунца цхьаьа беррига дика уйлаш йолча наха нийса лоархІ Советски Союза хетар, из — ядерни герзаш дІадахара халачен чоалханечен наькъа тІара цхьа юхьиг мара йоацилга. Укхазара хьадоагІаш да сел чІоагІа Советски Союз, стратегически наступательни герзаш кІезигдар а герз космосе ца доакххийталга а санна долча деша дІахо а тІатеІІа хьадда гІулакхаш чакхдаха лаьрхІа из хилар шерра хьаллоацилга.

Официальни Вашингтон из теркал ца дича ялац. Духхьал цунца, эггара хьалха дашха доагІаш да, стратегически наступательни герзаш 50 процент кІезигде США кийча хилара хьакъехьа КІайча цІено шерра дІахозийташ заявлени яр. Цу тайпара деш дола къамаьлаш цІена хилара шеко е йоагІаш да «седкъашкарча тІемай» авантюристически программа хьаллоацаш президента Р. Рейгана деш дола къамаьлаш.

Дунен халкъашта юкъерча общественносто хьаллоацаш хиларах цу даькъе американски общественносто хьаллоацаш хиларах ког гІортолге а еш, Советски Союз дІахо йодача хана а хургья Женеве лаьрхІа хиннача тайпара лаьтта герзаш Іоаделга соцаданза а космосе уж ца доахийталга хиланза а даргдоацаш хилара хьакъехьара советско-американски договоренность биззача боараме чакхдаккха гІерташ.

Дуне цхьан кІиргІа

ДОТТАГІЛЕНИ ЦХЬАНА ГІУЛАКХАШ ЛЕЛАДАРЕИ БЕЛГАЛОНАШ

ДІадахача кІиргІа хилар Советски Союзен Инден халкъашта юкъера доттагІали цхьана гІулакхаш леладари дегІадоаладара наькъа тІара цхьаькха цхьа белгало санна тІаэцаш йола событи. 21-ча ноябре, вай мехка дІахьош йолча индийски фестивала тарра, Деле торжественно хьайийллар Инде СССР-а фестиваль. Цу хьакъехьа М. С. Горбачева белгал ма даккхара, ше индийски халкъага яхьийтача послане тІа, «из я хила йоагІаш йола вай сийлахь-доккхача шин халкъо фестивалаш хетаьча исторически даташта — Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце — 70 шу дизаран Инди ший лоІаме йола 40 шу дизаран цхьана луш йола отклик».

1917 шерара Сийлахь-боккха Октябри 1947 шера колоннальни Іазапах Инди мукъаяккхари боккха лоархІам болаш хІама да вай халкъашта юкъерча гІулакхий дуккхача бІашерений исторе чухь хІаьта шоллагІа событи айхха бувзам болаш а я хьалхарчунца. Октябрьски революце шоай къам мукъадаккхара тІехьа къовсам лоаттабаьча а лоаттабеча а халкъашта революционирующи влияни еш хила а хиннай дІахо еш а я. Цу революце исторе чухь эггара хьалха кердача тайпара дола паччахьалкхенашта юкъера гІулакхаш хьадара — нийсача бокъоний, вІаши безаш хилара, шоай лоІаме дегІаахара хІара къаман бокъо лоархІаш хилара гІулакхаш хьадара эша хІамаш хьадаьд.

Ший лоІаме йолаш Инде дІамел дихьача шерашка вай мехкаша вІаши гІойле йолаш цхьана гІулакхаш леладара боккха а толаме а никъ чакхбаьккхаб. Къаман валови продуктага диллача дунен тІа 15 моттиге кхаьчай Инди хІанз, хІаьта цун толамашта юкъе кІезига дакъа а лаьцадац советски наха. СССР-о гІо а деш хьалъяьча промышленни объекташка лоаладу 35 процент совгІа индийски болат, 30 процент совгІа алюмини, хьаю 80 процентага гІортташ металлургически 50 процент гаргга энергетически оборудовани, арахец иттлагІа дакъа хиллал мехко арахецача ерригача электроэнергех.

СССР-ан Инденен юкъе доттагІали цхьана гІулакхаш леладари боккха дунен халкъашта юкъера лоархІам болаш хІама да. Из къаьгга чІоагІа хьахьокхаш хІама хилар М. С. Горбачевен Р. Гандей 1986 шера 27 ноябре кІал кулгаш яздаь ядерни герзах мукъа хиларен низагІа боацаш болча машарен принципий хьакъехьара Делийски деклараци.

Цу документа тІа йоккхагІъярех йолча шин паччахьалкхено — социалистически державан блокех дІа ца кхетара болама хьинаречa доакъашхочон — эггара хьалха кхайкарал даьд лаьттан тІарча ерригача правительствашкен халкъашкен ядерни герзах мукъа бола а низагІа байта боаца а машар хьабе уж тІахьехаш. Цар дІакхайкаьй керда политически мышлени ларде латтача машара принципаш. Раджив Ганди цу хана бокъо йолаш хиннав дІаала: «Делийски деклараци — исторически масштаб йола документ. Цун дунен халкъашта юкъера лоархІам тІехь-тІехьагІа лакхлургба».

Цу документа кІал кулгаш яздаьчул тІехьагІа дІадахача шеро бакъду индийски кулгалахочун дешаш — Делийски деклараци алхха тІахьийха Іац машар бара, ядерни герз доацаш, низаш ца деш хилара, цунга бода никъ биллара гІо деш из документ хилар.

ТРАНСНАЦИОНАЛЬНИ СПРУТ

Дунен дуккхача мехкашка 16 ноябре денз 23 ноябре кхаччалца чакхдаьннад транснациональни корпорацей (ТНК) гІулакхашта духьалара кІира. Из лоархІаме политически кампани эггара хьалха чакхйоаккхаш яц, хІара шу тІехьагІа шерагІа яржаш латт. Къовсама тІехь-тІехьагІа керда партеш, профсоюзаш, дегІадоагІача мехкий тайп-тайпара общественни организацеш юкъейоагІа.

Іалаьмате йоккхача спруто санна ТНК-ас уж мехкаш ше яхар дергдолаш хьабедехкад, хІаьта цар цІий хьаувзаш да, къахьегамхой къа ца хеташ боацабеш ба, къаман рузкъен Іалама ресурсаши лечкъаеш дІакхухь. Транснациональни, эггара хьалха американски яраш а йолаш, корпорацеш промышленни производства кхоалагІча даькъан капиталистически дунен ах совгІа йолча торгови оборотан тІахьожам лоаттабеш я. ДегІадоагІача мехкашта цар деш дола доал кхы а чІоагІагІа холуш да, хІаьта дІадахийтача капиталах хьабоала пайда шоззакхозза дукхагІа ба метрополечул. Цул совгІа дегІадоагІача мехкаша дІатекх ТНК капиталовложенех доагІар эквивалентни йоаца товарообмен а еш, из бахьан долаш чІоагІа лакхлу цар декхараш. Цхьа триллион долларга кхоачаш лакхденнад уж хІанз.

Из бахьан долаш дегІадоагІаш дола мехкаш цІенхаштта экономически халонаш тІаэтта да, хІаьта цига баха нах социальни хьалаш чІоагІа во долаш ба. Хьабе болх боаца нах цу мехкашка 600 миллионага кхьачаб. 40 эзар бер хІара денна ла цига моцалах а лазарех а. 11 миллион бер цхьан шерага кхаччалца дахац. 120 миллион бер деша таро йоацаш да школаш ца хилар бахьан долаш. 250 миллион саг тхов кІийле йоацаш ва, 550 миллион — вІалла а дешанза, ши миллиард бараш — хьамала цІена хий доацаш ба, хІаьта из да 80 процент дерригача лазарий бахьанаш.

ДегІадоагІаш дола мехкаш транснациональни корпорацеша довхаш хилар — тІехмонополей кучка йІаьхий хулийта хьаст хинна Іац. Цунах пайда эцаш леладу империализма дуне ядерни катастрофа доазон тІа дІатІакхоачадаь герзаш Іоадеш хилар а. Символически маІан долаш хІама да дунен тІа хІара шера триллион доллар герзаш Іоадарга дІадохийташ хилари изза мисел дукха дегІадоагІача мехкашка декхараш доахкаш хилари. Из цхьа бахьан доацаш нийсденна хІама дац. Цо бакъду «Герзаш дІадаха дегІаахара» яха социалистически мехкаша дІакхайкадаь лозунг нийса хилар.

Транснациональни корпорацей гІулакхашта духьалара кІира чакхдаккхаро хьахьокх наьха шоай сакхетам дегІадоагІача мехкашка лакхбалар, монополей милитаризмах ког гІортолга а еш шоашта деш дола низаш дІадаха гІерташ, шоай лоІаме а болаш экономически политически дегІаахара наькъ тІа бовла лаьрхІа уж хилар.

Геннадий ШИШКИН.
(ТАСС).

ЦУН ВАХАРА МАІАН — МУЗЫКА

Композитора Шахбулатов Іаднана 50 шу дузаш

Цахаддаш адамаш латт укх деношка республике меттел, гаьнна арахьа а дика вовзаш волча композитора Шахбулатов Іаднана цІагІа. Из кхетадеш да. Шовзткъеи итт шу дизад из ваьча дийнахьа денз. Шоай дегаш гІоздоахаш, самукъадоаккхаш йола музыка кхоллашвар наха цІаккха а вицлац. Ший уйлашка хьежжа сийрда, дог-безам тІаозаш я цун музыка.

Іаднана ше а йоах: «Массадолча хІамал лакхагІа, доккхагІдар догцІена, хьаьнала хилар да».

Кхо шу даьнна зІамига нохчий кІаьнк Шахбулатов Іаьднан кхы дуккхадола бераш санна вахаш вар Урус-Мартане. Цхьаннена а дага дацар, тахан санна мехка вовзаш, везаш саг цох хург ма вий, аьнна. Цхьабакъда, цун нанна даим дагалаттар ший кІаьнках иллиалархо хургва, яха уйла, хІана аьлча цІаккха а оаз ца хаднйташ, шийна хьалхашка нийсъеннача хІаман тІа пІелгаш детташ хулар из. ТІаккха ше а пандар локхаш йолча нанас из дика кхетадора, бакъда из кІаньк хиларах кІезиг - дукха кхерар. Цунна ховра музыка езаенна саг цу тІара ваккхара атта доацалга, тІаккха вайнаьха маІача наха из говзал дукха сийлахьа лоархІаш йоацалга.

Амма таланто шийдар хьалтІадоаккх. Кхыча тайпара хила йиш яц. Шийна бІаргагуш мел долча хІаманца тайп - тайпара муамаш хозар кІаьнка, бакъда хацар ше фу дича бакъахьа да, дег чура оазаш ара мишта йоалийтаргъя.

Цкъа цхьан дийнахьа улица юкъе гІолла хьавоагІаш репродуктор тІайоаллача бІоагІа уллув кхаьчача, лоацавелча санна латтийсар кІаьнк. БІоагІа тІа баьллача када чура йоагІа оазаш дега юкъе гІолла чакх а яьнна, цун мерзах дІакхийтар. Моцарта бийсанара «зІамига серенада» яр цу чу екаш хиннар.

Дуккха ха яьккхар кІаьнка оазаш сайцачул тІехьагІа а, хьа ца кхеташ, цхьан метте латташ. Деррига а дуне зовне даьнна, иразе декаш хозар цунна. Цигга кхетадир Іаднана ший вахар музыкаца долга. Шийтта - кхойтта шу даьнна кІаьнк вар из цу хана.

Цу уйлано вигар Шахбулатов духовой оркестре. Безам, талант хилар тоъаш дацар. Знанеш эшар кІаьнка. Деша ца вахача уж караерзалургйолаш яцар. Амма ишта атта дацар музыкальни дешара заведене дІаотта. ТІаккха Іаднана композитор хила уйла яр.

Цхьан дийнахьа Алма-Атерча музыкальни училища директор волча волавенна дІачу а ваха, аьлар Іаднана: «Са композитор хила безам ба», — аьнна. КІирвенна укханна бІара а хьежа, композитор иштта атта, ца хулгах ер дІакхетаве велар директор. Бакъда, кхувш воагІа зІамига саг цхьаккха хІама кхетадеш вацар. Керта чу хиннар цхьа уйла яр «композитор хила».

ХІара денна училище водар из. ХІара дийнахьа оалаш хиннар из цаІ дар. Юххера а, ер кхы къар а ца венна, комисси вІашагІтехар училище. ЗІамигача сага талант теркалйир, нийса кхетайир. Іаднан деша дІайийцар. ЦІагІарчарга торгови техникуме деша вахав со, аьлар цо. Лечкъаде дезаш дар музыкальни училище вагІалга.

ХІанз Шахбулатова ше дагалувц: «Іай дІалуш йола сесси со дІаенна ваьлча, тха даьгара со веха баьхкар училища хьехархой. Са професcex, аз леладечох да кхеташ вацар. Бокъонца цох ца кхеташ дІа а вахар из», — яхаш.

Училище деша вагІача хана дукхагІа йола бийсаш цига йоахар цо. ХІана аьлча цІагІа инструмент яцар. Дийнахьа а бийсана а мамогга дукхагІа искусство йовза, цох лаьца деша гІерташ, салоІаш вацар.

Духхьашха Іаднан бахьан хьайийллар Грозненски музыкальни училищера теоретически отделени. Из вар вайнахах эггара хьалха композици Іомаеш хиннар.

ТІехдика дешаш йистеяьккхар Іаднана музыкальни училище. ТІаккха лаьрхІар кхы а дІахо деша.

Москверча Гнесиных цІерагІча музыкально - педагогически институте деша вахар Шахбулатов. Шийн бола духовни а физически а низ тІабахийтар зІамигача саго цига дешаш волаш. Цо дика кхетадора искусствацара гІулакх талмаста леладе йиш йоацилга. Мамогга дукхагІа ха, довза гІертар Іаднан.

Нохчийн гІалгІайн профессиональни музыка хьайолаяьрех цаІ ва Шахбулатов. Цхьабакъда, цунга кхоачаш дукха никъ, йоккхий уйлаш яьй композиторо. Музыкальни жанр ше хоржача хана вайнаьха иллеш хержар цо. Цун хозача, дог тохадолийтача муамаша дезадалийтар уж наха, цунца цхьана композитора цІи а дІаяхар республике а гаьнна арахьа а. Эггара хьалхара музыка ткъаь итт шу совгІа хьалха язъяьй Шахбулатова. Из яр «Чубузача малха зІанараш» яха вальс-бастон. Цун теркам тІаэзар Дж. Яндиева кхолламо, «БІаргий хий» яхача илле музыка язйир хулаш воагІача композитора эггара ший хьалхарчарца.

Эрсий, вай мехка дахача кхыча къамий культура, цар музыка йовза гІерташ, дукхаезаш, цу къамий кхолламах муамаш доахаш ше воллаше а, нохчийн гІалгІайн иллеш цун кхоллама юкъмоттиге латт массаза а. Духхьал музыкант, композитор хинна Іац Шахбулатов. Из визза вола даймехка воІ, денал долаш саг ва, ца хилча хІанз лазаро тоІавича а, тІехьашка ца воалаш, къахьегаш а хургвацар. Іаднана ше йоах: «Искусстве личносташ эш. Эггара чоалханегІа йолча професcex цаІ ма йий музыка. Оазаш дега мара кулгашта хозаш мичай. Саго дуне, вахар кхетадарах, цун эзделах, гІулакхах, оамалах тийша я цо кхоллаш йола музыка а».

Бакълув Іаднан. Кхоллам беррига а ба чоалхане. Саг талант йолаш вале а, кхолламо деррига вахар дІалоац. Йоазонхо, композитор, художник — царех хІара говзал караерзае бІарчча сага вахар эш. Вахарца цхьана образовани эш. Нохчийн гІалгІайн таханарча музыках лаьца дувцаш Шахбулатова ше а йоах: Тахан халкъа музыка кІезига хоз вайна. Из язъеш бараша шоай знанеш йоагтІача бесса кІоаргйиц, дешац. ХІаьта талант а образовани ца хилча матарйода. Музыкаца бувзам бола саг дийнахьа а бус а керто болх беш, дег чу оаз йолаш хила веза».

Вай ханаца гІа боахаш, ха дика кхетаеш волча Іаднана цунца цхьана ший мукъамашца ладувгІараштa йовзийт къаман уйлаш, оамалаш, безам. Шераш дІа мел ух дукхагІа говзал караенай композитора. Симфонически жанрагІа цо язъяьча произведенешкара хьагуш да композитора теркам кІоаргача, моллагІа хало тІакхаьчаяле а, деналах ца бохача наха тІаувзаш хилар, къонахчал, эздел цун кхоллама юкъмоттиге латташ хилар.

Композитора кхолламе юкъмоттиг дІалоац кхалсаго, безамо. Лоаман кхалсага догуйла гойташ я цо кхелла «Нохч - ГІалгІай халкъа поэзецара» яха вокально-симфонически цикл а.

Шахбулатов Іаднан а цун кхоллам а ца хилча тахан дукхха къегІа хургъяр нохчийн гІалгІайн искусство. Дуне искусствага гІолла довзар из бІарчча вахар да, хІаьта саг цу вахаро хьанхелла, из вахар наха довзийтар ма вий. Искусствос сага шийн догуйла цІенъю, из ше духовно вІаьхегІа ву, цо Іомаву адамий безам эца. Иштта чарех ва Іаднан.

МоллагІа из бале а, кхолламе аьттув боалаш а ца боалаш а нийслу. ХІара произведени язъяр бакъдолчунга кхача гІерталга да, аьттув ца баьлча, цхьа пайда боацаш висац цунах. «Айса яздаьр ладувгІараша тІаэцаргда е тІаэцаргдац сона сайна дика хов, — йоах Іаднана. — Хьай дегах чакхдаьккха Іа яздаьр тІа ца эцаш дисац. Цхьаккха а хІама эшац хьаьнала къахьега мара. Дег чу ОТК хила еза хІаране. Лоадамбоацар цо арадоалийтаргдац».

Шахбулатова кхоллам дика бовзаш а безамца тІаийца а ба искусства бовзаш болча викалаша. Лакхехьа хьоахаяь цун произведени эггара хьалха дІалекхар СССР халкъа артистка Н. С. Исаковас. Композитор, цун кхоллам безабенна, шийна из вовзарах дог гІоздаьнна яр советски искусстве цІи хеза йола артистка. Цхьа бахьан доацаш дацар из.

Шийн кхоллам композиторо айхха бийзаб В. Фирсова, Ю. Лермонтова, А. Рубцова, Р. Ахматовай, К. Кулиева, С. Чахкиева, кхыбарий кхолламца.

ТІеххьарча хана кІезигагІа язъю Іаднана музыка. Из дац къавенналга, кхоллама низ эшабенналга. Из да ше язъеш йола произведени маьхегІа, дукхагІа уйла еш, дуне дукхагІа довзаш цо язъелга.

Нохч - ГІалгІайчен искусство дегІайоалаеча доккха дакъа лацарах дукхаза белгалваьхав Шахбулатов Іаднан. Из НГІАССР искусствай заслуженни деятель, Ленински комсомола республикански преме лауреат, РСФСР композиторий Союза преме лауреат ва. Цунна тийнна совгІаташ кхы а дукха да. ХІаьта керттера совгІат шийн кхолламо адамий самукъадоаккхаш, саг уйланга вугаш, дог цІендеш хилар лоархІ Іаднана ше.

Х. АУШЕВА.

ТЮМЕНСКИ ОБЛАСТЬ. Малхбузен - СибарегІарча Іилма - тохкама геологоразведочни мехкдаьтта института ІилманхошА яьча рекомендацех оттаьча тохкама скважина хьалхара мехкдаьтта деннад. Тюменски Іилманхоша практике бакъдир, космически аппараташа доахача суртех пайда а эцаш, мехкдаьттен гази лахара локальни прогноз еш йола шоаш оттаяь комплексни метод эффективни йолга. Керда метод практике юкъейоалаяро мехкдаьтта доадла моттигаш лахара болх сихбергба, кІезига йоацача средствашта экономи ергья.

СУРТА ТІА: института цхьан лабораторе керда метод вІашагІйоллача дакъа лаьца Кленов Анатолийн Захаров Владимири (аьттехьа).

И. САПОЖНИКОВА сурт. **ТАСС фотохроника.**

КЪОНАЧА ПОЭТИЙ МОСКОВСКИ КЛУБ

Укх тІеххьарча хана советски общества духовни вахара юкъе дукха хІама хувцаденнад. ДикагІча оагІорахьа хувцамаш белгалдаьннад хьалха тІехьаюсарех лерхІаш хиннача искусстве — поэзе. ТІекь - тІехьагІа дукхагІа хьахул шоай тайпара поэташ, кхыметтел керда теченеш а.

Дукха ха йоацаш Таганке поэтически клубе вІашагІкхетар хилар. Из хьайийллар РСФСР писателий Союза Московски организаце поэта Арво Метса. Цу сайрене ешаш яр Е. Бунимовича стихаш, М. Горьке цІерагІча института студентка Яровая Екатеринай иллеш даьхар. Цул тІехьагІа поэташка хатта йиш хилар цар творчески планех лаьца.

— Дуккхача московски литературни объединенешта юкъе тха клуб шийн тайпара я, — йоах цун кулгалхо волча, РСФСР писателий Союза къонача литераторий комисси членас. — Наха тхоай стихаш ешаш а да тхо.

— Ткъаь иттнега кхаччалца вІашагІкхетараш хиннад тха, хІара авторо кхоъ-йиъ стих а ешаш. Кхы цхьаькха белгало я тха клуба — хІанзарча поэзе къаьстта цхьа лостам тІех ца лоархІаш хилар. Тхона деза уж цхьана хилар. ДикагІа лоархІаш я лакха эстетически боарам бола стихаш.

Белгалдаккха деза, поэташа оалаш ма хиллара, Арво Метса клуб бокъонца демократични хилар.

Укхаза выступленеш еш ба бовзаш бола литератораш, дукха а книжкашяздаьраш, юххьанца дІаболалураш, цхьаккха мугІ ца яздаьраш а.

— Вай хьаьшашта юкъе бар хьалха денз поэзи езаеннарий безам тІабаха автораш. Уж ба Вероника Долина, Иван Жданов, Татьяна Бек, Ольга Наровчатова, — аьнна, дийцар Арво Метса. — Цхьабараш ба доазол дехьарча поэзе переводаш еш.

Миштай Таганкерча клуба дІахойодача ханара планаш? Цо бехаргба керда автораш. Цул совгІа, Арво Метса безам ба коллективни сборник арахецар духьа дукхагІа теркам тІаозаш бола поэташ вІашагІтоха.

Къоначa поэтий аьттув балар ловш, ловца боанкхаргба вай.

Александр АНТОНОВ. **(АПН).**

«Социологически тохкамаш»

«Духхьал интеллектуалашта лаьрхІа ду оаш журнал». «Укх тІеххьарча шерашка доал деча лакхерча персонала хьашташ кхоачашдара тІадийрзад шо». «ХІара номер тІа оаш публицистика отдел лелаеш хилар дика да». «Публицистика-м езаш я, диц ма далийталаш шоаш Іилмай Академе цІерагІйола журнал арахецаш долга».

Уж дерригаш а редакце даьхкача письмой мутІараш да. Журнал дешараша доаладаь хІарадар бакъдеш да. ХІаьта а из деррига дац. Деррига доал редакцес шийна хьалхашка оттадеча, вІаши дувзаденна долча кхаь декхарах: 1) социологически Іилман тохкамаш дара методологе, методике тІеххьара хьахиннараш оттадаь книжкдар; 2) доал деча кадраштa юкъе советскии доазол дехьарчен тохкамхошта дикагІа карагІдаьннараш дІадовзийтар, социологически культура а практически могалеш дикадараш а ма могга дІадоаржадар; 3) предприятей, организацей, министерствай, ведомствай говзача балха гІулакхаш журнала оагІонаш тІа хадданза дувцаш дІадоаржадар, тохкамаш дара методике, технике социальни кхетама службай болх вІашагІтохарга гІолла консультацеш кепаетташ араяхар.

Дуккхача потенциальни читателашка журнал хІанз а дІакхаьчалац — из хьадоагІаргдолаш язбеннарашка дІанхачийтарал совгІа, дІадоаржадеш дац.

Журнал дІакхоачийташ хиннадац «гІулакхерча нахага»: производства командирашка, партийни, советски, профсоюзни, комсомольски органий, къахьегача, эскара коллективай, дешархой группай кулгалхошка; дуккхача наха йолча информаце средствай болхлошка, хІаьта иштта литература, искусства деятелашка а. ХІаьта чоалхане дола социальни гІулакхаш къоастаде ховш хилар доал дара кадраш бокъонца хьахинна ялара керттера боарам а хинна дІаэттача хьале доал дара. болх ка йоалаш булургбац социологически хІамаш теркал ца дича. Перестройка, демократизаци яра процесс дІалхьара «Социологически тохкамаш» яха журнал кулгалдеча кадраштa цар хІара дийнахьа беча балха тІа новкъостал де доагІаш да.

Журнал дийза Іац вузий, техникумий, юкъерча школай профтехучилищей юкъарча дисциплинай хьехархошта. ХІаьта философе. Іилма коммунизма хьехархошта а корорга «Социологически тохкамаш» яхача журнала тІа шоаш хьехараштa дала пайдане хІамаш. МоллагІа лекци, доклад, соминарски заняти яра, студенташца духхьала къамаьл дара эша кхетаме материалаш я журнала тІа. Исторе хьехархошта цу тІара корорга дІаяхача хан урокех нийса кхета йиш хулийташ дола бахьанаш, бакъдараш, хІаьта политэкономе хьехархошта корорга экономически теоре кІоаргача маІанга хьажа хІама. Хетаргахьа, школай хьехархошта, бокъонаш лораеча органашта журнала тІа корорга дукха кхетам луш йола, тІаккха дикагІа кулгалдара, кхетам балара накъаяргйола материалаш.

Журнал дийза Іац парте идеологически активана, эскара, флота, чурча гІулакхий органий политболхлошта, лектораштa, пропагандисташта. ТІаккха идеологически пропагандистски болх дукхагІа пайдане хургболча тайпара булургбац из бокъонца долча вахара, шийх тохкамаш дарах хьахиннар шера дувцаш дола журнала тІара геттара лоархІаме общественни вахара гІулакхаш кхоачашдара юкъе ца эзача.

МоллагІча издане чулоацам, юкъарча гІулакхa цун бола лоархІам цун массазарча темаша бовзийт. «Социологически тохкамаш» яхача журнала хІара номер тІа хІана яц аьнна корорга рубрикаш: «Прикладни тохкамаш», «Дискуссеш», «Демографи», «Социолога балха истола тІара», «Социологически могалераш юкъедоалара опыт», «Социальни кхетам балара служба», «Заводской социологе рубрике», «Социологически публицистика», «Хоамашта анализ яра теории кепи» «Нахага шерра хаттараш дара куци техникей», «Доазол дехьарча мехкий социальни гІулакхаш», «Социологически тІехьале», «Документашш публикацеши», «Редакце уха письмош», «Книжкай обозрени», «Доазол дехьара панорама». Мехка вахаре хиннача моллагІча лоархІамеча хІамах лаьце дувц шийн тайпарча рубрикашца.

Масала, «КПСС XXVII съезд: социальни перестройка теории практикеи», «Октябра гІулакх дІахо хьош да».

МоллагІча почтови отделене журнал хьаухаргдолаш язвала йиш я. Цхьан номера мах 1 соми 30 кепиги ба. Шера язвалара мах 7 соми 70 кепиги ба (шера еррига а 6 номер арайоал). «Союзпечата» каталога тІа журнала индекс 70934 я.

Советски социологически ассоцнаци.

Редактора зам. М. М. ХАМХОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

26 НОЯБРЬ
I ПРОГРАММА

7.00 — «90 минут».
8.35 — «Новкъара тІахьожам». Художественни фильм.
10.20, 16.30 — «Кердадараш».
16.45 — «...Ялхайтта шу даьннеи бокихагІеи».
17.30 — «Мишта я Монголи?» Документальни фильм.
18.00 — Монголе художественни коллективай концерт.
18.30 — «В Муми-дол приходит осень». Мультфильма премьера.
18.45, 22.50 — «Тахан дунен тІа».
19.00 — Шахматех дунен чемпионат.
19.05 — «Марсаний тІеххьара бахкар». Мультфильм (Белорусси).
19.15 — «Нийса така». Передаче дакъа лоацаш ва ВЛКСМ ЦК хьалхара секретарь В. И. Мироненко.
20.30 — СССР халкъий иллеши халхараши.
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — «Музыкеи вайи».

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Гончарий го». Документальни фильм
8.35, 9.35 — Іалам Іомадар. 4-гІа класс.
8.55 — «Цхьа нана массанена а». Іилма-довзийтара фильм.
9.05, 13.20 — Испански мотт. Іомабу 2-гІа шу.
9.55 — «Ленинград — Сийлахьча Октябра ага». Іилма-довзийтара фильм.
10.05 — СПТУ дешархошта. Истори. Япони.
10.35, 11.35 — Физика. 7-гІа класс.
11.05 — И. Стравинский. «Петрушка».
12.05 — «ТурбингІар денош». 2-гІа сери.
13.50, 23.05 — «Кердадараш».
13.55 — Г. Р. Державин. Вахареи кхолламеи оагІонаш.
17.55 — «Кердадараш» (гІалгІай меттала).
18.05 — «УнацІено» (нохчий меттала).
18.35 — Киножурнал.
18.45 — «Депутатий гІулакхаш». (гІалгІай меттала).
19.15 — «Нохч-ГІалгІайче». Информационни программа.
19.30 — «Наьна мотт — дунен чура кор». (нохчий меттала).
20.00 — «Бийса даьхъала хийла шун, бераш!». «Цхьогалаша котамашца доттагІал мишта тессар»
20.15 — ДІалоке РСФСР заслуженни артистчас Э. Москвитинас (арфа).
20.30 — «ЖожагІатенна хьалхашка». Телевизионни документальни фильма премьера.
21.00 — «Ха»
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — «ТурбингІар денош». Художественни фильм. 3-гІа сери.

27 НОЯБРЬ
I ПРОГРАММА

7.00 — «90 минут».
8.35 — «Тха синош нІалхара даха». Художественни фильм.
9.45, 16.30 — «Кердадараш».
16.45 — «Заманхочун сурт-сибат». Документальни фильмаш: «МаІача сага болх», «Сурт-сибат дилла даьнчадац».
17.05 — г. Тбилисе «Лилео» яхача ансамбла концерт
17.30 — «Гуливера путешестви». Мультфильма премьера (США).
18.15 — «Іилмеи вахари».
18.45 — «Вавилова седкъий». Документальни фильм.
19.45 — А. Бородина цІерагІча Паччахьалкхей квартета концерт.
20.25 — «Покушение». Телевизионни короткометражни фильма премьера.
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — Кинопанорама.
23.20 — Сайрийнара информационно-ашарий программа.
00.35 — Шахматех дунен чемпионат.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Перевал». Документальни фильма премьера.
8.35, 9.35 — Истори. 4-гІа класс. Хьалхара эрсий революционераш.
9.05, 13.40 — Английски мотт. Іомабу 2-гІа шу.
10.05 — СПТУ дешархошта. Литература. И. С. Тургенев. «Дайи бераши».
10.35, 11.35 — Истори. 7-гІа класс.
11.05 — Дахчан тІара росписи резьбаи.
12.05 — «ТурбингІар денош». Художественни фильм. 3-гІа сери.
13.05 — М. П. Мусоргский.
14.10, 23.25 — «Кердадараш».
14.15 — Историн оагІонаш. ТІема тІеххьара тата.
17.35 — «Кердадараш». (нохчий меттала).
17.40 — «Республика кхашка» (гІалгІай меттала).
17.50 — «Школера вахар» (нохчий меттала)
18.20 — Мультфильм.
18.30 — «Керттердар — гІулакх» (нохчий меттала).
19.00 — «Нохч-ГІалгІайче». Информационни программа
19.15 — «Культура учреждениеш: мишта йод перестройка?» (нохчий меттала).
20.15 — ЛоІаме латар. Дунен кубок. Монголера передача.
20.45 — Халкъа ашараш.
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — Искусства говзанчийн творчески кагирхойн концерт.
22.55 — Истола тІара теннис. «Советская культура» яхача газета призах дунен халкъашта юкъера турнир

28 НОЯБРЬ
I ПРОГРАММА

7.00 — «90 минут».
8.35 — Литовски ССР профтехобразоване республикански культура Дворецa халкъа инструментий оркестра концерт.
8.50 — «ХІана, сендухьа». Берашта передача.
9.20 — «Вальса дунен тІа».
9.55 — Албане къаман цІейга — Фашистски оккупантех мукъаьлннача Денга. «Албанех дувца». Документальни фильма премьера
10.25 — П. Вирске цІерагІча паччахьалкхен академически халхара заслуженни ансамбла концерт.
11.00 — Дизза къамаьл. «ХІаранена гІулакх лаха». Таджикски ССР къахьегама ресурсий проблемех.
12.30 — Дунен халкъашта юкъерча конкурсий лауреата С. Бунина концерт.
13.00 — «Саг. Лаьтта. Вселенни».
13.30 — «СелаІад» яхача халкъа творчества телепрограммай дунен халкъашта юкъера фестиваль. «Йеменски фольклор» (НДРЙ).
14.00 — «Социализма мехкашка». Телевизионни журнал.
14.30 — «Кердадараш».
14.40 — «Гушдар — тешш хала дар».
15.40 — «Массанена а хІаранена а». «Аукцион».
16.10 — «Мыслитель и революционер». Документальни фильма премьера. Фридрих Энгельсах.
16.30 — «Шераш, нохал, иллеш», Ашарий программа
17.40 — «Дошоча гІозар тІа гІолла», 1-гІа передача.
18.25 — «КІай воазаш, розови пиллаш...». Телевизионни спектакла премьера. Перерывашка (19.25) — «Кердадараш». (20.20) — Шахматех дунен чемпионат.
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — Шоаттеи сайрийна. Телевизионни вовзар. Алиса Фрейндлих.
23.05 — «Ах бийса ялалехьеи аьнначул тІехьагІеи».

РАДИО

26 НОЯБРЬ

6.40 — «Юртара вахар» (гІалгІай меттала).
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.30 — Передачай программа.
8.35 — 9.00 — З. Яндарбиева «Сурт» яха дувцар (нохчий меттала)
11.30 — «Ханал хьалха бувлараш», (гІалгІай меттала).
11.45 — 12.00 — «Соцкультбыта объекташ — ханнахьа, лакха дикал йолаш».
15.15 — 15.30 — Музыка.
17.15 — Передачай программа. Хаоттам.
17.17 — «Нохч-ГІалгІайчен поэзи музыке» яхача циклера передача.
18.00 — Керда хоамаш.
18.30 — Объявленеш.
18.40 — «Вахари дийн» яха радиожурнал (гІалгІай меттала).

УКВ

19.00 — «Мелодегара мелодега». Концерт
19.30 — Халхара музыка.

27 НОЯБРЬ

6.40 — «Юртара Іуйренаш».
6.55 — Передачай программа.
6.59 — 7.00 — Объявленеш. Хаоттам.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.30 — «Интернационализм — вай вахара закон». (нохчий меттала).
8.50 — 9.00 — Реклама.
11.15 — 12.00 — Художественни самодеятельноста доакъашхой концерт
15.15 — 15.30 — «Перестройка: яздархочун хетачох». Микрофона хьалхашка А. Боков (гІалгІай меттала).
17.15 — Передачай программа. Хаоттам.
17.16 — «Юртара вахар» (гІалгІай меттала).
17.31 — «ЦІе сийгаш» (гІалгІай меттала).
18.00 — Керда хоамаш.
18.30 — Объявленеш.
18.40 — 19.00 — Сатирически микрофон.

УКВ

19.00 — Музыкальни галлерея (А. Димаева иллеш).

Хаоттам

Тахан республике гІоллеи Грознеи морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбоалехьара секунде 3—8 метр чІоагІа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике 2—7, Грозне 4—6 градус йовхал йолаш хилеи тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш, цхьайолча моттигашка догІа а делхаш, дохк а доаллаш, тайп-тайпарча оагІонашкара секунде 2—7 метр чІоагІа мух а хьекхаш хилеи фегара температура бийсана 0—5, дийнахьа 2—7 градус йовхал йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

Лора хьехамаш

ЛОРАЛЕ ГРИППАХ

Грипп дукхагІа даьржача лазарех да. Из кхийттача сагага хула хьал массанена а дика довзаш да — корта лазар, дегІ мелдалар, дагар хилар, маьженаш лазар, мераж Іоъахар, Іиршингаш дувлар, йовхараш еттар. Корь, ветряной оспа, краснуха, гипатит яха инфекционни лазараш хьахулийташ йолча вирусий эггара зІамагІа йолча микроорганизмаша хьахьоаду грипп.

Садоахача органашта хулача респираторни лазарех лоархІаш да грипп, бакъда из кхийттар кхача хелача сага тарa хул, шелал кхийттачоа тара а воацаш.

Гриппах чоалхане осложненеш хул — пехкаш ест, тайп - тайпарча маьженашта, масала, хьаь чу цІий досс, пневмони, лерга воспалени, невриташ, иштта кхыдараш хила тарлу. Царех цхьадарех нах ла а ла гриппа йоккха эпидемеш йолаелча.

Цудухьа малагІча наьъкъашца къовсам лоаттабе беза цунца. Медицинана ховш ши принцип мара яц: дарба делгеи из хьа ца хулийталгеи.

ХІанз дарба делгах дувцаргда вай. Вирусни лазарашта дарба дара молхаш хьае чоалхане да, уж зІамига вирусаш организме тамашийна леландаь.

Укх тІеххьарча шерашка дукхача молхаех хьакъоастаяьй клетка чу вирус дІаяржаш латтача хана цунна новкъарле е а инфекци юхатоха а могаргдараш.

Гриппа духьаларча средствашта юкъе йоккха моттиг дІалоац юкъара действи йолча специфически йоацача молхаша. Уж тІаерзаяь хила еза лазара духьаллатташ бола организма низ совбаккхара. Уж я витаминаш, солицилаташ, антибиотикаш. Царех пайда эца беза осложненеш ца хилийтаран уж дІаяхаран, бакъда лоро могайича мара уж мала мегаргъяц. ХІаьта дарба дикагІа хул из лазар кхийттача хьалхарча денощка денз дІадоладича.

Медицина Іомаевнай лазар аттагІа токхаргдола хьалаш хьаде, амма массаза а цхьатарра дарба хилац цунах. Цудухьа тахан Іилманхой, специалисташ - вирусологаш шоашта могар деш ба грипп дІа-юха даргдоацаш, духьале ергйола профилактически средстваш хьаяра. Гриппаца лоаттабеча къовсама керттера лостам ба профилактически вакцинаш а еш. из хьа ца хилийтар.

Цкъа из лазар текхача сагах атта юха кхетац из. Лазар тІа ца эпара механизмаш Іомаеш да иммунологи яха Іилма. Иммунитета керттерча факторех цаІ я инфекци хьахьоаеш йолча хІамай низ бохабеш йола специфически антителаш.

Гриппана профилактика яра шин тайпарча вакцинах пайда ийбу: дийна а йолаш, низ бехарехи йоаяьрехи. Цхьабакъда, цар тайп-тайпара действеш я. Низ бохабаьча вакцинашца лазар дІадоаржаде кхы таро йоацаш йола дийна вирус я. Прививкаш яьрашта дийнача вакцинас хьахулийт симптомаш йоаца гриппи иммунитети.

Йийнача вакцина организме хьаю гриппа духьалара антителаш. Цу шинна а вакцина профилактически эффект цхьатарра я — шинна а препарато нах эпидемически гриппах лорабу.

Гриппана духьалара профилактически прививкаш гурахьа, эпидеми йолаяла цхьа бутт мукъагІа хьалхагІа е еза. Цо организма таро хулийт грипп тІалоацаргдоацаш, чІоагІ а яле, дІаотта.

Цхьабакъда вирусо медицински болхлой сатийна битац. Кхы а дикагІа, эффективнегІа средстваш лехаш ба вай мехкара а доазол арахьара а медикаш.

ХІаьта наха де дезар да шоай ханнахьа прививкаш яйталга, нагахьа санна грипп хьакхете цІагІара ара а ца бувлаш, из дІа-юха а ца доаржадеш, цунна доагІача тайпара дарба делга.

Б. ТЕСЛЕНКО, лор.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителa — 2-85-07; оехктонхама секретара — 2-84-68; отделий: партийне вахара — 2-80-12, 2-54-04; промышленностен транспортен — 2-75-81, 2-65-01; юрта боахана — 2-47-64, 2-90-66; культура — 2-64-75, 2-75-78; письмой — 2-85-64; машинописни бюро — 2-89-51; корректорске — 2-88-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-53-12, 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-75-81, 2-65-01; сельского хозяйства — 2-90-66, 2-47-84; культуры — 2-64-75, 2-75-78; писем — 2-85-64; машинописное бюро — 2-89-51; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттен деношка.

СФ02526. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 4000.